N

PROGRAM NA PODPORU APLIKOVANÉHO VÝZKUMU A EXPERIMENTÁLNÍHO VÝVOJE NÁRODNÍ A KULTURNÍ IDENTITY NA LÉTA 2016—2022

(NAKI II)

PODPORA MEZIGENERAČNÍHO DIALOGU A KULTURNÍ PARTICIPACE SENIORŮ JAKO NÁSTROJŮ PŘENOSU A SDÍLENÍ KULTURNÍCH HODNOT NA LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ ÚROVNI

(KÓD PROJEKTU: DG18P02OVV043)

SOUBOR NMAP – SPECIALIZOVANÝCH MAP S ODBORNÝM OBSAHEM

Národní informační
a poradenské
středisko

NIPOS
pro kulturu

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

Autoři: RNDr. Radim Perlín, Ph.D. (editor), Mgr. Robert Bargel, Mgr. Hana Bednářová,
Mgr. Lucie Černá, PhDr. Jindřiška Gregoriniová, Mgr. Kateřina Klementová, Ph.D., Mgr. Jiří Lössl,
PhDr. Ing. Jaroslav Novák, Csc.

Praha, březen 2019

1. ÚVOD **7**
2. POUŽITÁ TERMINOLOGIE **8**
3. DATA **10**
3. 1. Zdroje dat 10
3. 2. Analýza dat 17
4. METODIKA **18**
4. 1. Použité metody 18
4. 2. Příprava syntetických ukazatelů 18
4. 3. Tvorba legendy 18
4. 4. Odhad významu kulturních zařízení 18
5. SPECIALIZOVANÉ MAPY **19**
5. 1. Sociodemografické charakteristiky Česka 19
5. 2. Intenzita kulturních aktivit v Česku ORP 26
5. 3. Kulturní prostředí a infrastruktura podle ORP 30
5. 4. Kulturní potenciál podle ORP 36
5. 5. Kulturní rizika podle ORP 36
5. 6. Intenzita kulturní participace seniorů 40
6. TYPOLOGIE **42**
7. LITERATURA **49**

1. ÚVOD

Předkládaný soubor specializovaných map s odborným obsahem včetně doprovodného textu je jedním z výsledků výzkumného projektu „Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni" (č. DG18P02OVV043) Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022 (NAKI II).

Základním cílem tohoto projektu je podpořit kulturní participaci seniorů a souběžný pozitivní mezigenerační dopad kulturních akcí a aktivit na lokální a regionální úrovni.

V rámci výzkumu chceme v první řadě porozumět tomu, jakým způsobem fungují mechanismy mezigeneračního dialogu spojeného s učením a kulturního přenosu na úrovni lokálních a regionálních kulturních akcí a iniciativ. K tomu máme za cíl odkrýt možnosti a kompetence (lokální veřejné správy), které je potřeba posilovat, aby tyto dialogové mechanismy dobře fungovaly. Praktickým výstupem projektu je pak vytvoření certifikované metodiky k systematické podpoře mezigeneračního transferu a sdílení kulturních hodnot formou dialogu na místní a regionální úrovni, aby veřejné politiky mohly v této oblasti významně přispět k mezigeneračnímu soužití.

Soubor map se specializovaným obsahem je jedním z dílčích podkladů pro tvorbu této certifikované metodiky a současně je i samostatným analytickým výsledkem projektu, který by měl sloužit tvůrcům regionálních a celostátních politik v předmětné oblasti. Soubor map umožňuje lépe identifikovat skutečně existující problémy a potřeby v území a přesněji zacílit jednotlivé politiky a nástroje na podporu kulturního života, mezigeneračního dialogu a integrace seniorů do společnosti.

Vytvořené specializované mapy poprvé graficky územní identifikací znázorňují rozmístění sledovaných kulturních zařízení a na základě datové základny uvádějí intenzitu využití a potenciál území pro potřeby mezigeneračního transferu v Česku. Mapové vyjádření kulturního potenciálu a rizik umožní veřejné správě lépe zohlednit potřeby jednotlivých regionů při formování nástrojů na podporu kulturní participace seniorů a mezigenerační výměny v konkrétních aktivitách.

Uvedené mapové výstupy jsou zpracovány v prostředí ArcGIS. Obsahují unikátní dosud nepublikovaný obsah, který byl vytvořen týmem výzkumníků v rámci řešení projektu.

Projektový tým Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu děkuje týmu katedry andragogiky a personálního řízení Filozofické fakulty Univerzity Karlovy jako partnerovi v projektu za dosavadní spolupráci, společné diskuze a poskytnutá data.

2. POUŽITÁ TERMINOLOGIE

Aktéři kulturního života
Aktéři kulturního života jsou subjekty, které se identifikují s lokalitou, jsou zapojeny do společenského života daného místa, udržují místní tradice stále živé a většinou se zasazují o to, aby vznikaly nové, nebo oživují ty, na které se dávno zapomnělo. Mezi a. k. ž. můžeme zařadit samotné občany, zájmové organizace, neziskové organizace, místní veřejné instituce, lokální umělce, umělecká tělesa vč. amatérských a také tzv. solitéry. Činnost a. k. ž. je důležitá nejen pro udržování a vytváření lokální kultury, ale také pro prvotní socializaci dětí, pro utváření jejich kulturního povědomí, pro vznik lokální identity, resp. lokálního patriotismu.

Díky působení a. k. ž. vzniká z obyvatel obce soudržná komunita lidí, která je propojena pevnými společenskými vazbami. Pevnost společenských vazeb a určitá míra konzervativnosti místní komunity pomáhá překonat případné negativní události. Místní komunita lidí tvoří prostorovou sociální skupinu, která je charakteristická tím, že lidé žijí vedle sebe, mají podobné vzorce chování a životní styl, sdílejí společně své životy, a tím v nich vzniká vzájemná solidarita a pocit příslušnosti k danému území, identifikují se s ním a cítí se za něj odpovědni [Heřmanová 2007; Patočka, Heřmanová 2008, Špačková 2011].

Dobrovolnictví v kultuře
Dobrovolnictví v kultuře, stejně jako kultura samotná, prolíná celou škálu lidských činností. Občanská angažovanost v kulturním dění má v historickém prostoru Čech, Moravy a Slezska bohatou tradici. Spolková činnost a s ní související dobročinnost patří od konce 18. století mezi organizované občanské kulturní aktivity. Dobrovolnictví v kultuře zahrnuje široké spektrum činností od péče o kulturní dědictví, aktivit ve veřejných knihovnách, muzeích a galeriích až po umělecké a produkční činnosti. Tam všude dobrovolníci působí a jsou přidanou hodnotou veřejných kulturních služeb [Metodické doporučení Ministerstva kultury pro dobrovolnictví v kultuře a umění 2015].

Kultura (z latinského colere, pěstovat)
Kulturu můžeme dělit na hmotnou a nehmotnou. Je možné ji chápat jako sféru rozvoje tvořivosti a aktivního utváření a reflexe hodnot společnosti. Zahrnuje kulturní dědictví a umění, stejně jako způsob života, systémy hodnot, tradice a přesvědčení, které se v rámci určité společnosti pěstují a předávají učením. Kulturní politika ČR definuje kulturu jako významný faktor života společnosti, který výraznou měrou přispívá k její soudržnosti a na individuální úrovni k morálnímu, intelektuálnímu a emocionálnímu rozvoji člověka [Sokol 2010; Strategický rámec Česká republika 2030].

Kulturní infrastruktura a její části
Do kulturní infrastruktury zahrnujeme objekty a soubory objektů vytvořené člověkem, které mají zejména historickou a estetickou hodnotu a slouží výlučně nebo převážně veřejným kulturním službám. Objekty dělíme na účelově konstruované pro specifickou potřebu (např. pro jevištní produkci) a na multifunkční s potřebnou variabilitou schopnou naplnit řadu funkcí. Jako multifunkční objekty slouží rovněž ty revitalizované z industriálních prostor. Druhotnými objekty jsou pak takové, které primárně neslouží kulturním potřebám, avšak mohou být pro ně využity (např. sakrální objekty, komerční centra apod.). Dále do vymezení pojmu patří estetické, vzdělávací, poznávací kulturní aktivity obyvatel, které jsou jednak výrazem jejich kulturních potřeb, jednak přispívají k atraktivitě daného území a jsou veřejně prezentovány [Lázňovská 2014].

Kultura lokální
Ve vztahu k pojmu kultura je k. l. charakteristická územní dimenzí, spjatostí k určité lokalitě. Velmi zjednodušeně ji lze definovat jako „stav kultury a jejích složek v prostorově omezeném rámci a čase" [Zemánek, 2003, str. 125]. Nicméně stejně tak jako u kultury v nejobecnějším slova smyslu, lze i lokální kultuře přiřknout značnou historickou kontinuitu, historickou podmíněnost a určitou míru autonomie. Stejně tak si lze vedle hmotné a nehmotné kultury všímat i jejího organizačního a institucionálního zabezpečení v dané lokalitě. Lokální kulturu, resp. specifickou subkulturu relativně malých územních společenství tvoří jak prvky kultury materiální, tak i prvky nemateriální kultury, v různé míře pak i folklór, zvyklosti nebo různá kombinace prvků lidové a populární (masové) kultury [Patočka, Heřmanová 2008: 63].

Kulturní instituce
Do kulturních institucí spadají subjekty veřejného práva jako příspěvkové organizace zřizované veřejnou

správou a subjekty soukromého práva (obecně prospěšné společnosti, podnikatelské subjekty a další), které poskytují veřejné kulturní služby. Je možné je členit podle charakteru služeb na paměťové subjekty (muzea, galerie jako muzea umění, památkové objekty), vzdělávací a informační (knihovny), produkčně tvůrčí (divadla, orchestry, taneční soubory), produkční (domy kultury, kluby, osvětová zařízení a další). Čtvrtá skupina je českou zvláštností, neboť nepatří ani do skupiny kulturního dědictví (heritage) ani umění (art), což je v Evropě uznávané členění kulturních služeb [Lázňovská 2014].

Kulturní participace seniorů

Kulturní participaci seniorů lze rozdělit na základě aktivního zapojení seniorů.

a/ Pasivní participace (konzumace kultury, např. koncerty vážné hudby, výstavy, besedy, četba, a většinové kultury např. památky, muzea, divadelní a hudební produkce typu muzikály, koncerty dechové hudby) obyvateli v seniorském věku, tedy osobami staršími 65 let.

b/ Aktivní účast na kulturních aktivitách (např. umělecké, sběratelské, vzdělávací a další činnosti) [Bernard et al. 2012].

Kulturní potenciál

Kulturní potenciál tvoří předpoklady pro zajištění kulturních aktivit v dané lokalitě, regionu nebo jinak vymezeném území. Kulturní potenciál je tvořen na jedné straně hmotným prostředím, nemovitostmi pro zajištění kulturních aktivit a na druhé straně lidskými zdroji, jejich aktivitou, schopnostmi, dovednostmi a zkušenostmi, které vedou k naplnění konkrétních kulturních činností. V lokalitách, kde je kulturní potenciál na velmi nízké úrovni, je možné mluvit o kulturních rizicích. Podobně chápou kulturní potenciál i Patočka a Heřmanová [Patočka, Heřmanová 2008].

Kulturní přenos / transfer

Kulturním přenosem rozumíme předávání kulturních znaků (vzorců chování, hodnot, norem, idejí) pomocí sociálního učení, tj. nápodobou nebo prostřednictvím symbolů. Může probíhat jak mezi rozdílnými generacemi, tak mezi různými sociálními skupinami. Má zásadní vliv na udržení a adaptaci kultury [Schönpflug, Bilz 2009].

Kultura regionální

Na základě definice kultury samotné je k. r. odlišitelná zejména díky vztahu ke konkrétnímu území, tj. k regionu. Takovýto region je třeba vnímat jako průsečík minulých a současných společenství a jejich kultur v čase a prostoru. Lze ji sledovat pomocí jejích projevů a atributů, jimiž jsou např. regionálně specifické formy života, regionální hmotné a nehmotné dědictví, regionální úroveň vzdělanosti, regionální identita a mentalita, regionálně specifické stereotypy chování, regionálně omezený výskyt určitého kulturního prvku, regionálně specifické tradice či sociokulturní potenciál daného obyvatelstva nebo území [Bittnerová, Heřmanský 2008; Patočka, Heřmanová 2008].

Kulturní tradice

„Tradice" (lat. traditio < tradere, předávat) je souhrnem společenských, kulturních a jiných ustálených zvyků, obyčejů a pravidel, které se v rámci kultury nebo skupiny předávají mezi generacemi jako souhrn poznání, schopností, obyčejů či mravů. Zpravidla jde o zděděný zvyk nebo způsob. Tyto zvyky a obyčeje jsou jádrem tradiční lidové kultury. Jsou souborem jednotlivých forem národního a kulturního dědictví, které dlouhodobě posilují integritu společnosti a mezigenerační dialog [Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na období 2016–2020; Pavlicová 2007, Petrusek, Maříková, Vodáková 1996].

Obec s rozšířenou působností (ORP)

Je administrativní jednotka, která vykonává samostatnou působnost jako obec ve správních hranicích obce a současně přenesenou působnost ve vybraných činnostech státní správy pro vymezené kompetence. Přenesenou působnost vykonává i pro další obce ve svém správním obvodu. Obec s rozšířenou působností je orgánem všeobecné působnosti na úseku státní správy. ORP vznikly po zániku okresů. Vyhláška vymezuje celkem 205 jednotek a Prahu.

Sdílení kulturních hodnot

Pro fungování společnosti a její soudržnost je důležité, aby kulturní hodnoty byly sdíleny. K tomu dochází jak prostřednictvím výchovy a vzdělávání, tak prostřednictvím dalších forem setkávání a společných činností [Schwartz 1999].

3. DATA

3. 1. Zdroje dat

Zdroji informací pro odborný obsah jsou jednak interní databáze řešitele projektu NIPOS, vybrané sociodemografické a infrastrukturní údaje evidované ČSÚ, seznam spolků z rejstříkových soudů poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti, data o kinech z Unie filmových distributorů a dále výsledky kvantitativního výzkumu realizovaného v rámci řešení projektu FF UK. Na základě diskuze v rámci řešitelského týmu byly postupně identifikovány, vymezeny a zdůvodněny základní sledované ukazatele. Databázový soubor je územně identifikován, a proto je možné vymezit území, kde dochází k vyšší, nebo naopak nižší míře pokrytí daným jevem/ukazatelem.

3. 1. 1. Územní identifikátory

Pro zajištění propojení a územní srovnatelnosti různorodých vstupujících vzájemně nesrovnatelných databázových souborů a jejich transformace na srovnatelné a skladebné územní jednotky bylo zapotřebí u každého databázového souboru určit primární klíč. Primárním klíčem byly buď územní identifikátory NUTS (kód LAU2-obec, kód NUTS3-kraj), číselník CISORP (kód SO ORP), identifikační číslo (IČ, též IČO[1]), poštovní směrovací číslo (PSČ) pro databázi kin nebo zeměpisné souřadnice (v případě databáze amatérských divadel) v kombinaci s názvem obce. Právě posledně zmiňovaný způsob propojení byl realizován prostřednictvím externí dodávky experta GIS, který propojil zeměpisné souřadnice s polohou obce a přiřadil kód obce. Databázové vstupní soubory s primárním klíčem IČ bylo možno propojit na základě dat z Registru ekonomických subjektů (RES). Sledovaným cílem bylo mít u každého sledovaného údaje územní identifikátor LAU2 nebo CISORP.

Správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP, též ORP) vznikly po zániku okresů. Vyhláška[2] vymezuje celkem 205 jednotek a Prahu. Právě jednotky ORP jsou mezičlánkem přenesené působnosti samosprávy mezi krajskými úřady a ostatními obecními úřady a současně vykonávají pro svůj správní obvod přenesenou působnost ve vybraných činnostech státní správy. Jsou to tedy vhodné aplikační jednotky pro tvůrce regionálních a celostátních politik.

3. 1. 2. Městská a obecní statistika

Městská a obecní statistika Česka (MOS) sleduje celou řadu ukazatelů za všechny obce Česka, ze kterých lze odvodit nejen úroveň vybavenosti jednotlivých obcí, ale v návaznosti na ně i správních obvodů ORP. Databázi MOS spravuje a vede Český statistický úřad (ČSÚ), který poskytl vybrané údaje, jež se vztahují k zaměření řešeného projektu, pro potřeby řešitelského týmu. Vybavenost je v jednotlivých správních obvodech obcí s rozšířenou působností rozdílná v závislosti především na počtu obyvatel.[3] Pro účely zmapování kulturního prostředí/infrastruktury podle ORP jsme identifikovali čtyři kategorie zařízení, kde v různých formách dochází (nebo může docházet) k mezigeneračnímu transferu a kulturní participaci, a jako doplněk uvádíme i kategorii pátou (Veřejná prostranství), která je neméně významná, nicméně za ni nejsou dostupná data nebo jen velmi obtížně. Veřejná prostranství se nacházejí v každé obci a městě, avšak jejich rozloha a stav se mohou lišit. Využívána jsou po celý rok, poněkud intenzivněji pak od dubna do září (např. poutě, hudební festivaly, letní kina, jarmarky, folklórní slavnosti apod.). Data z MOS, se kterými se pracuje, jsou za rok 2016.

A) Kulturní a volnočasová zařízení
(kulturní dům, kino, středisko volnočasové aktivity)

B) Sportovní zařízení a sportovní plochy
(koupaliště, bazén, hřiště, dětské hřiště, sportovní hala, ostatní sportovní zařízení)

C) Náboženská zařízení
(kostel)

D) Sociální zařízení
(domov pro seniory, dům s pečovatelskou službou)

E) Veřejná prostranství[4]

---

[1] Při interpretaci dat vzniklých propojením na základě IČ je nutné uvažovat zkreslení dat vyplývající z rozdílu mezi sídlem IČ a jeho skutečnou působností.

[2] Vyhláška č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností, ve znění pozdějších předpisů.

[3] Zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/13-5104-04-2004-7__vybavenost_obci (6. 1. 2019).

[4] Pojem veřejné prostranství definuje zákon č. 128/2000 Sb. o obcích v § 34. Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory sloužící k obecnému užívání a přístupné každému bez omezení.

Kromě prosté existence objektu/zařízení (vybavenost území) je nutné sledovat a hodnotit i základní význam a dopad konkrétního zařízení na aktivity v lokálním společenství a pochopit i potenciální dopad existující infrastruktury pro mezigenerační participaci. Dopad konkrétního zařízení pro lokální kulturní aktivity (LKA) se může v konkrétním území podle způsobu využití, podle intenzity využití nebo podle dalších faktorů lišit.

3. 1. 3. ČSÚ: Demografická statistika a SLDB 2011

Základním parametrem pro možnost mezigenerační výměny je znalost sociálně-demografických charakteristik obyvatelstva, především se zaměřením na věkovou skupinu osob starších 65 let, resp. 80 let. Proto byla využita data Českého statistického úřadu (ČSÚ), a to ze dvou zdrojů:

A) Demografická statistika (k 31. 12. 2017)

- Podíl osob ve věku nad 65 let
- Podíl osob ve věku nad 80 let
- Index stáří
- Míra urbanizace
- Naděje dožití[5] ve věku 65 let a rozdíl ve střední délce života (muži, ženy)

Zdroj: ČSÚ (2018): Počet obyvatel v obcích k 31. 12. 2017. Praha, ČSÚ. ČSÚ (2018): Úmrtnostní tabulky za SO ORP ČR a Prahu v roce 2017. Praha, ČSÚ.

B) Data ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB 2011 k 26. 3. 2011)

- Index vzdělanosti

Zdroj: ČSÚ (2013): Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle vzdělání a podle SO ORP k 26. 3. 2011. Praha, SLDB 2011.

Tato data popisují velmi plasticky územní a věkové rozložení seniorů v Česku a umožňují identifikovat území, kde aktuálně je a kde v budoucnosti bude vyšší počet seniorů a kde bude nutné podporovat mezigenerační výměnu a aktivní zapojení seniorů do společenského, a tedy i kulturního prostředí. Sociodemografické údaje z ČSÚ a jejich mapová zobrazení nejsou na rozdíl od ostatních údajů, které jsou zde zmiňovány, unikátní. Jejich prostorové zobrazení je mezi odborníky obecně známé, nicméně je třeba si hlavní prostorové vzorce připomenout, neboť s mezigenerační výměnou a participací seniorů úzce souvisejí, resp. rozložení sociodemografických charakteristik má vliv na prostorovou různorodost v těchto oblastech.

Index stáří je používanou charakteristikou věkové struktury obyvatelstva, která vypovídá o stárnutí populace. Vyjadřuje, kolik obyvatel ze starších věkových skupin (ve věku 65 a více let) připadá na 100 dětí do 15 let věku.

Míra urbanizace je podíl obyvatel žijících v obcích nad 3 000 obyvatel na celkovém počtu obyvatel území.

Nadějí dožití (též střední délka života) je ukazatel, který říká, kolik let v průměru ještě jedinec prožije, pokud by po zbytek jeho života byla úmrtnost stejná jako v roce, pro který byl ukazatel počítán.

Index vzdělanosti vyjadřuje míru formální vzdělanosti, měřeno dosaženým vzděláním, v jednotlivých typech škol. Pro výpočet indexu vzdělanosti pro potřeby tohoto projektu byly použity individuální váhy pro jednotlivé vzdělanostní kategorie. Zde je index vzdělanosti uváděn jako podíl obyvatel bez vzdělání a se základním vzděláním, vč. neukončeného a nezjištěno (váha 1), se středoškolským vzděláním bez maturity (váha 1,2), s úplným středoškolským (váha 1,4), s nástavbovým a vyšším odborným vzděláním (váha 1,6) a vysokoškolským vzděláním (váha 2) na celkovém počtu obyvatel starších 15 let. Data o vzdělanosti podle jednotlivých obcí byla čerpána ze zdrojů Sčítání lidu domů a bytů 2011.

IVZ = 1*Pbez vzdělání, základní, vč. neuk., nezjištěno + 1,2*Pstřední bez maturity + 1,4*Púplné střední s maturitou + 1,6*PVOŠ, nástavbové + 2*Pvysokoškolské) / P15+, kde IVZ = index vzdělanosti, P15+ = počet obyvatel ve věku 15 let a starších, Pzákladní = počet obyvatel ve věku 15 let a starších se nejvýše základním vzděláním apod.

3. 1. 4. NIPOS: výkazy a amatérská divadla

Pracovali jsme se dvěma druhy databází spravovaných řešitelem projektu NIPOS. Byly to statistické výkazy a veřejná databáze ochotnického/amatérského divadla. Referenčním rokem souboru podkladových vstupních databázových souborů byl rok 2017. Na rozdíl od předchozích zdrojů dat z ČSÚ se však jedná o odlišný typ sběru dat.

[5] Zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/umrtnostni_tabulky (7. 1. 2019).

3.1.4.1 Proces výkaznictví

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS), konkrétně útvar Centrum informací a statistik kultury (CIK) z pověření Ministerstva kultury České republiky (MK) zabezpečuje státní statistickou službu za celou oblast kultury. Předmětem statistiky kultury je zjišťování údajů o činnosti kulturních subjektů. Jsou zjišťovány údaje využitelné pro jednotlivé věcně příslušné odbory MK. V současné době jsou data z výkazů sbírána v roční periodicitě pomocí 12 druhů výkazů od více než 11 tis. zpravodajských jednotek (celkem se jedná o zhruba 3 tis. číselných položek).[6] Registr těchto jednotek je tvořen ve spolupráci s MK ČR a každoročně je v jednotlivých oblastech kultury aktualizován. Zjištěná data jsou kontrolována a po projednání se zpravodajskými jednotkami případně opravována. Dle kvalifikovaného odhadu se registr zpravodajských jednotek obesílaných statistickými dotazníky z cca 5 - 7 % vždy odchyluje od reálného stavu. S ohledem na skutečnost, že je sběr dat každoročně provázen určitou mírou neodpovědí (ať už částečnou, tj. u některých ukazatelů, či úplnou, kdy výkaz není odevzdán), provádí se dopočet hodnot zjištěných údajů na plnou míru odpovědí (reálná míra odpovědí dosahuje cca 82 % až 98 % podle typu zařízení, což je průměrně zhruba 90 %). Rozsah chybějících odpovědí má těsný vztah s formou vlastnictví dané zpravodajské jednotky a s druhem zjišťovaných ukazatelů. Největší je proto v případě kulturních zařízení v soukromém vlastnictví a v oblasti finančních ukazatelů. Naopak nejvyšší míra odpovědí je vzhledem k odlišnému postupu sběru dat v případě veřejných knihoven.

Z těchto výkazů jsme pro potřeby řešení projektu použili celkem 8 základních výkazů, a to za vybrané typy aktivit a činností, které se mohou bezprostředně nebo zprostředkovaně podílet na mezigenerační výměně zkušeností a kulturní participaci seniorů.

Pro potřeby projektu byly vybrány výkazy vztahující se k:

- památkovým objektům
- muzeím a galeriím
- knihovnám
- divadlům
- hudebním tělesům
- festivalům
- kulturně vzdělávací činnosti
- výstavní činnosti

Základní proměnné převzaté na základě databáze NIPOS: (viz Tab. 1 — Základní proměnné ve výkazech za rok 2017)

1. Návštěvy/kapacity – návštěvy za všechny typy zařízení

2. Zaměstnanci – podíly zaměstnanců
(přepočtený počet zaměstnanců, hodiny dobrovolníků přepočtené na zaměstnance)

3. Tržby za všechny typy zařízení

Tab. 1 — Základní proměnné ve výkazech za rok 2017

	památkové objekty	muzea a galerie	knihovny	divadla	hudební tělesa	festivaly	kulturně vzdělávací činnost	výstavní činnost
Návštěvy (v mil.)	14,149	13,486	22,354	6,334	0,461	2,949	10,281	2,449
Zaměstnanci	2284,2	6446,3	5274,1	7062,2	1342,8	2053,5	3306,1	1030,7
Tržby (v mld.)	1,789	1,102	0,180	1,913	0,358	0,612	1,104	0,360
Počet jednotek	319	480	5339	243	42	487	596	278

[6] V případě veřejných knihoven se postup sběru dat mírně odlišuje. Odpovídajícím počtem výkazů jsou obeslány knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí (mezi které patří i statistika). Tyto pověřené knihovny dále distribuují formuláře knihovnám ve své působnosti. Vyplněné výkazy následně kontrolují a vkládají do elektronického sběru.

4. Nabídka aktivní – počty představení, aktivit, akcí pro veřejnost, koncerty

- Počet akcí pro veřejnost P, M, K
- Počet odehraných přestavení D
- Počet představení a koncertů hud, F
- Počet kulturních a společenských akcí KD
- Počet uspořádaných výstav V

5. Nabídka pasivní (nelze vzájemně sčítat, v některých výkazech – F, KD, v – chybí ekvivalent)

- Počet prohlídkových tras P
- Počet sbírkových předmětů M
- Knihovní fond K
- Počet míst k sezení v divadle D
- Nabídnutá místa na koncertu hud

Na základě srovnatelné konstrukce datových ukazatelů je možné konstruovat mapové výstupy ve dvojí podobě:

1. Vertikální členění (= 1 typ kulturního zařízení, všechny ukazatele, celé Česko)
př. hodnocení významu knihoven ve všech sledovaných ukazatelích

2. Horizontální členění (= 1 ukazatel, všechny typy kulturních zařízení ve sledovaném území s možností zvýšení významu některých zařízení prostřednictvím váhy, celé Česko)
př. hodnocení návštěvnosti u všech typů kult. zařízení

Oba přístupy jsme testovali, avšak nakonec jsme se přiklonili k zobrazení v horizontálním členění, neboť se zdálo vhodnější a snáze popsatelné.

Památkové objekty (zámky, kláštery, kostely, zříceniny, věže apod.) jsou významnou součástí kulturního dědictví, zároveň však mají nemalý význam pro současný společenský a kulturní život měst a obcí (pořádání výstav, koncertů, divadelních představení apod.). Nejvíce památek je ve správě Národního památkového ústavu, další jsou ve správě krajů, obcí, měst, spolků, církví, podnikatelů a jiných subjektů. Dvanáct památkových objektů na území ČR je v současné době zapsáno v seznamu UNESCO.

Do zjišťování jsou zahrnuty objekty, které jsou zpřístupněny návštěvníkům za vstupné a nejsou spravovány muzei či galeriemi.

Použité indikátory:

- Průměrný počet akcí pro veřejnost na počet obcí v ORP
- Průměrný počet fyzických návštěv na počet obyvatel v ORP
- Průměrný počet fyzických návštěv na počet akcí pro veřejnost

Zdroj: Kult (MK) 17 – 01 Roční výkaz o památkových objektech s kulturním využitím za rok 2017

Muzea, galerie (muzea výtvarných umění) a památníky (dále jen muzea) jsou stálé, nevýdělečné instituce otevřené veřejnosti, které získávají, uchovávají, zkoumají a vystavují hmotné doklady o člověku a jeho prostředí. Muzea představují nezastupitelnou součást kulturního dědictví.

Významnými zřizovateli, zejména velkých muzeí, jsou orgány veřejné správy, kraje, obce a města. Nemalou část muzeí založily také spolky, obecně prospěšné společnosti, nadace, církve, fyzické a právnické osoby a jiné subjekty. Z pohledu specializace jsou nejpočetněji zastoupena muzea všeobecná (tzv. vlastivědná), muzea výtvarných umění (galerie), dále muzea zaměřená na průmysl, vědu a techniku, historii a přírodu. Struktura muzeí podle zřizovatelů a zaměření je dlouhodobě relativně stálá.

Použité indikátory:

- Průměrný počet akcí pro veřejnost na počet obcí v ORP
- Průměrný počet návštěv expozicí a výstav muzeí na počet obyvatel v ORP
- Průměrný počet návštěv expozicí a výstav muzeí na počet akcí pro veřejnost

Zdroj: Kult (MK) 14 – 01 Roční výkaz o muzeu a galerii (muzeu výtvarných umění) za rok 2017

Veřejné knihovny jsou významnými institucemi pro uchování kulturního a vědeckého dědictví (archivují vzácné knihovní fondy, zajišťují jejich digitalizaci apod.) a zároveň shromažďují a veřejnosti zpřístupňují produkty současné kultury. V posledních letech veřejné knihovny poskytují stále více i jiné služby než klasické půjčování knih. Mezi ně patří poskytování informací, kulturní a vzdělávací pořady či přístup k internetu. Zřizovateli veřejných knihoven jsou zejména orgány veřejné správy (především krajské a obecní úřady). Vedle veřejných knihoven jsou do statistik zahrnuty specializované odborné knihovny.

Použité indikátory:

- Průměrný počet akcí pro veřejnost na počet obcí v ORP

— Průměrný počet fyzických návštěv na počet akcí pro veřejnost

Zdroj: Kult (MK) 12 – 01 Roční výkaz o knihovně za rok 2017

Divadla jsou institucemi, které obvykle se svým uměleckým souborem a na svých scénách, popř. ve svých sálech, pravidelně produkují divadelní a taneční představení.

Roční statistické šetření sleduje profesionální divadla a divadelní seskupení zřizovaná orgány státní správy, kraji, obcemi a městy, která ve sledovaném roce zároveň zřizovala jeden nebo více divadelních či tanečních souborů. Dále pak nestátní neziskové organizace a soukromé subjekty, které ve sledovaném roce pravidelně produkovaly divadelní či taneční představení, a to bez ohledu na to, zda tyto subjekty zřizovaly stálé soubory či měly stálé působiště.

Stejně tak se statistika věnuje a tzv. divadlům stagionového typu, tj. subjektům, které nezřizovaly soubory, ale vlastnily nebo měly v péči jednu či více budov a sálů, na jejichž scénách ve sledovaném roce uvedly alespoň 20 představení profesionálních divadelních a tanečních souborů.

Použité indikátory:

— Průměrný počet odehraných představení divadel na počet obcí v ORP
— Průměrný počet diváků na počet odehraných představení

Zdroj: Kult (MK) 1 – 01 Roční výkaz o divadle za rok 2017

Hudební tělesa lze členit na profesionální a neprofesionální. Roční statistika se zaměřuje pouze na profesionální hudební tělesa (velké symfonické orchestry, komorní filharmonie, komorní orchestry, komorní soubory a pěvecké sbory. Nejvíce z nich zřizují spolky, obecně prospěšné společnosti a podnikatelské subjekty.

Použité indikátory:

— Průměrný počet představení a koncertů na počet obcí v ORP
— Průměrný počet fyzických návštěv na počet představení a koncertů

Zdroj: Kult (MK) 25 – 01 Roční výkaz o hudebních tělesech za rok 2017

Umělecké festivaly jsou významnými, pravidelně pořádanými, zpravidla vícedenními kulturními akcemi, jejichž návštěvnický dopad přesahuje místo konání. Podle oborů kulturních aktivit je členíme na divadelní, hudební, taneční, filmové a literární. V jednotlivých oborech se mohou festivaly dále členit podle žánrů (např. činohra, loutky, lidový tanec, hudební divadlo nebo film hraný, dokumentární, animovaný atd.). Významnou charakteristikou festivalů je také skutečnost, zda na nich vystupují profesionální či amatérští umělci, dětské soubory nebo jednotlivci a zda jsou pořádány pro národnostní menšiny či zdravotně postižené osoby. Z pohledu kulturního dosahu lze rozlišovat festivaly mezinárodní, celostátní a regionální.

Pořadateli festivalů bývají instituce zřízené veřejnou správou, nestátní neziskové instituce či podnikatelské subjekty.

Do statistik NIPOS jsou zařazeny pouze festivaly, které se konají každoročně na jednom místě a mohou vykázat určité výkonnostní parametry (počet návštěvníků, počet organizátorů včetně zaměstnanců a dobrovolníků, výnosy, jako např. z prodeje vstupenek, propagačních předmětů).

Festivaly jsou šetřeny ročním statistickým výkazem KULT(MK) 23 – 01. Do zjišťování jsou zahrnuty pouze každoročně pořádané festivaly (nikoli s delší periodicitou). Spolu s ekonomickými ukazateli šetří výkaz údaje o počtu akcí, oboru a žánrech, počtu návštěvníků a jiné.

Použité indikátory:

— Průměrný počet představení a koncertů na počet obcí v ORP
— Průměrný počet fyzických návštěv na počet představení a koncertů

Zdroj: Kult (MK) 23 – 01 Roční výkaz o divadelních, filmových, hudebních a tanečních festivalech za rok 2017

Kvůli absenci výkaznických parametrů nespadají do definice festivalů některé další festivaly, často i tradiční a velmi známé. Tyto festivaly jsou znázorněny v samostatné mapě.

Kulturně vzdělávací a zájmovou činnost pořádají kulturní zařízení (obvykle kulturní domy), popř. kulturní komise a referáty městských a obecních úřadů, spolky, obecně prospěšné společnosti, obchodní korporace, drobní podnikatelé a subjekty zřizované církvemi.

Statistické zjišťování v oblasti kulturně vzdělávací a zájmové činnosti bylo zahájeno v roce 2007. Postupně se rozšiřuje. Provádí se formou ročního výkazu KULT(MK) 22 – 01, který spolu s ekonomickými uka-

zateli obsahuje také údaje o počtu zaměstnanců, zájmové vzdělávací umělecké a mimoumělecké činnosti, dalších kulturních službách veřejnosti, mezinárodní kulturní spolupráci a spolupráci s etniky v ČR.

Použité indikátory:

- Průměrný počet kulturních a společenských akcí kulturních domů na počet obcí v ORP
- Průměrný počet návštěv kulturních domů na počet kulturních a společenských akcí kulturních domů

Zdroj: Kult (MK) 22 – 01 Roční výkaz o kulturně vzdělávací a zájmové činnosti za rok 2017

Výstavní činnost v oblasti profesionálního umění a architektury zajišťují galerie, výstavní síně, popř. jiné instituce s vhodnými prostorami. Významným znakem těchto institucí je skutečnost, že nevlastní sbírkové předměty.

Z celkového počtu statisticky šetřených galerií a výstavních síní jich je nejvíce soukromých. Významnými zřizovateli jsou také obce, církve, nadace, spolky, obecně prospěšné společnosti, odborové organizace, orgány státní správy a vysoké školy.

Počet galerií a výstavních síní je v čase velmi proměnlivý. Důvody jsou zejména finanční a organizační (slučování, rušení či přeměna v prodejní galerie).

Výstavní činnost je šetřena ročním statistickým výkazem KULT(MK) 19 – 01. V rámci statistického zjišťování jsou – spolu s ekonomickými ukazateli – sledovány zejména počty výstav, jejich návštěvnost, počty katalogů a uspořádaných sympozií.

Použité indikátory:

- Průměrný počet uspořádaných výstav na počet obcí v ORP
- Průměrný počet fyzických návštěv na počet uspořádaných výstav

Zdroj: Kult (MK) 19 – 01 Roční výkaz o výstavní činnosti v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury za rok 2017

Vstupní individuální údaje v databázových souborech NIPOS jsou evidovány za obce v Česku. Přepočtené údaje a navržené ukazatele, které vstupují do řešení projektu za jednotlivé kulturní subjekty, jsou vzhledem k četnosti některých zařízení v území a jejich regionálnímu dopadu přepočteny z úrovně obcí a srovnatelné mikroregionální jednotky ORP (206 jednotek v Česku). Vzhledem k tomu, že svým objemem, intenzitou využití nebo srovnávací jednotkou se jedná o velmi nesouměřitelné aktivity, které jsou sledovány ve vzájemně nekompatibilních jednotkách (počet svazků v knihovně, počet návštěvníků festivalu, počet sbírkových předmětů), bylo nutné provést základní standardizaci datových souborů do srovnatelných jednotek tak, aby bylo možné tato data společně zobrazit ve specializovaných mapách.

Databáze českého amatérského divadla (DbČAD) je rozsáhlé, bohatě strukturované dílo encyklopedického charakteru, které postupně zpracovává více než dvousetletou historii a současnost českého amatérského divadla. Pro tento jev se v současné době používají dva pojmy vzniklé historicky, které jsou často vnímány jako synonyma. Do 60. let minulého století se setkáme pouze s pojmem ochotnické divadlo; od této doby se pro divadla, která chtějí připravovat inscenace jako umění, hlásit se na přehlídky a mají zájem se vzdělávat, užívá pojem amatérské divadlo. Platí přitom, že tato činnost není předmětem obživy, je vykonávána ve volném čase jako koníček, přičemž soubor či jednotlivec se k jevu musí hlásit. Přítomnost amatérského divadla v obci či území je vnímána jako významný projev kulturní participace občanů. Ve statistických výkazech (viz 2. 1. 4. 1.) jsou naopak zahrnuty pouze profesionální divadelní soubory (v kamenných divadlech a mimo ně), které vykonávají divadelní činnost jako povolání.

U ochotnických divadel sledujeme jejich sídlo, které je v předložené databázi definováno názvem obce a zeměpisnými souřadnicemi. Na základě těchto vstupních dat bylo možné transformovat zeměpisné souřadnice vzhledem k souřadnicím referenčních bodů jednotlivých obcí a přiřadit každému registrovanému souboru v databázi obec, kde má sídlo, a tedy získat i kód obce (LAU2), dále byly odstraněny jasné duplicity a multiplicity záznamů a vybrána pouze ochotnická divadla, která jsou podle příznaku stále aktivní. Další statistické a evidenční údaje hodnotící výkon umělecké činnosti a její dopad, tedy počet představení a počet diváků, nejsou v databázi sledovány. Vzhledem k tomu, že se jedná o amatérská divadla, nelze ani předpokládat, že sledovány mohly být.

Databáze českého amatérského divadla v současné době eviduje zhruba 75 % z celkového počtu amatérských divadelních souborů v ČR. Záznamy v databázi vznikají v první řadě vytvářením hesel ročníků jednotlivých přehlídek (to je možné díky zavedenému

systému druhových krajských, oblastních a celostátních přehlídek) a rovněž monitorováním samostatných přehlídek, které v systému nejsou. Dále pak mapováním geografických celků, a to prostřednictvím vytěžování periodik a webových stránek. K tomu se divadelní soubory výjimečně přihlásí samy. Nicméně přesná čísla počtu souborů nejsou k dispozici, jelikož od roku 1990 pro ně neexistuje povinnost se nahlašovat.

Použité indikátory:

- Počet amatérských divadel v obci
- Průměrný počet amatérských divadel na počet obcí v ORP

3. 1. 5. Další zdroje dat

Další převzaté databáze jiných správců jsou dílčí ukazatele, které se svým obsahem dotýkají řešené problematiky a mohou přispět ke kvalitnějšímu poznání reality v území.

Festivaly mimo statistiky NIPOS

Oficiální statistické zjišťování NIPOS nemůže postihnout veškeré festivaly, jelikož mnoho z nich je živou součástí kultury, proměňuje se v čase a místě konání. Není výjimkou, že se festival koná méně často než každoročně či mění místo konání. Především hudební festivaly mají podobu open air akcí, kde není možné zjistit počet návštěvníků. Také nelze zachytit festivaly nově vznikající. Zcela mimo statistiku pak stojí festivity, např. poutě, jarmarky, církevní slavnosti, setkání rodáků a další. Jak festivaly, tak festivity jsou však důležitou částí kulturního potenciálu míst a regionů. Tyto akce patří po r. 1989 k dynamicky se rozvíjející části kultury. Mnohdy vycházejí z kulturní či církevní tradice a posilují image místa, což je důležité především v případě malých sídel.

Pro rozšíření přehledu festivalů a festivit nad rámec akcí sledovaných ve statistice NIPOS k roku 2017 bylo čerpáno z následujících zdrojů:

- Databáze divadelních a tanečních festivalů Institutu umění Divadelního ústavu – asi 90 % z celkového počtu pořádaných akcí
- Databáze akcí tradiční lidové kultury (zde především folklorní festivaly a poutě) spravované Národním ústavem lidové kultury ve Strážnici – asi 60 % z celkového počtu pořádaných akcí
- Databáze festivalů pěveckých sborů Unie českých pěveckých sborů
- Veřejně dostupné databáze festivalů včetně komerčních festivalů

Databáze dalších festivalů, akcí tradiční lidové kultury, byly propojeny s databází NIPOS, vycházející z výkazu Festivaly, a znázorněny v jednom mapovém díle. Na rozdíl od relativně podrobné databáze NIPOS, která vychází z výkazů, jsou ostatní databázové zdroje zaměřeny pouze na existenci konkrétní akce, nikoliv na kapacitní nebo další údaje, např. o návštěvnosti. Propojení obou databázových zdrojů umožňuje alespoň základní více plastický obraz o kulturních aktivitách v této oblasti, byť autoři map a databází jsou si vědomi, že celá řada dalších převážně lokálních aktivit, festivalů a slavnostní není sledována, nejsou o nich žádné sledovatelné údaje a nejsou tedy ani znázorněny v mapovém díle.

Použité indikátory:

- Počet festivalů v ORP mimo výkaznické parametry (doplňující ukazatel v kombinaci s průměrným počtem představení a koncertů na počet obcí v ORP)

Kina

Unie filmových distributorů (UFD) poskytla základní roční statistické přehledy, které se týkají počtu kin, počtu představení a počtu diváků (k 31. 12. 2017). Přehled zahrnuje klasická jednosálová, resp. vícesálová kina, multikina, letní kina a kinokavárny. Vzhledem k povinnosti hradit práva za veřejné filmové projekce (nejčastěji formou půjčovného distribučním společnostem) a s tím spojenou registrací provozovatele u UFD lze považovat přehledy kin za téměř kompletní.

Použité indikátory:

- Průměrný počet představení na počet obcí v ORP
- Průměrný počet diváků na počet představení

Spolky

Ministerstvo spravedlnosti ČR poskytlo prostřednictvím rejstříkových soudů data o registrovaných aktivních spolcích a obecně prospěšných společnostech (dále jen spolky), která byla dále porovnána se seznamem nestátních neziskových organizací (NNO) poskytnutým Masarykovou univerzitou. Se souhlasem řešitelů projektu Interaktivní mapa neziskového sektoru (projekt OP s kódem CZ.03. 3. X/0.0/0.0/15_124/0006215) byla využita data o NNO k ověření úplnosti dat a doplnění souboru o spolcích. Takto bylo doplněno 3772 spolků a 8711 ostatních NNO z celkových 140 249 záznamů. Data o NNO jsou aktuální ke 13. 6. 2018.

Dále byly vyřazeny NNO s údajem zániku (přesné datum nebo rok zániku) a byly ponechány pouze aktivní NNO. Vyřazeny byly také záznamy, kde nebylo možné přiřadit kód obce. V databázi zůstalo celkem 133 983 NNO.

Spolky jsou dobrovolná sdružení osob se společným zájmem (zájmová sdružení apod.) nebo veřejně prospěšnými cíli (okrašlovací spolky, spolky za zdravé a aktivní město, poskytování sociálních služeb, vzdělávací aktivity apod.). Za účelem tvorby specializované mapy Intenzita kulturní participace seniorů byly ze seznamu spolků podle klíčových slov v názvu a v předmětu činnosti NNO „důchod" – „penze" – „stárn" – „senior" – „stáří"– „mezigener" excerpovány ty spolky, které mají svoji činnost zaměřenou na zvýšení aktivity nebo služeb pro seniory, nebo se v nich mohou aktivní senioři dále uplatnit a účastnit jednotlivých aktivit a akcí (př. NEstárni BLBĚ, Slunné stáří). S pomocí klíčových slov bylo takto identifikováno 2 176 z celkových 133 983 NNO. Je možné předpokládat, že především v malých lokálních (vesnických) spolcích, které se zaměřují na posílení komunitního života v konkrétní venkovské obci, se budou také zapojovat aktivní senioři. To ale však není možné prostřednictvím databáze sledovat a hodnotit.

Data vycházejí z faktu prosté registrace spolku podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník povinnost provést registraci spolku, a to jak původních občanských sdružení nebo jiných organizačních forem nebo nově vznikajících spolků. Vzhledem k tomu, že vlna přeregistrace probíhala v letech 2014 – 2016, lze považovat stávající registr spolků za relativně aktivní soubor dat, kde jsou registrovány spolky, které vykonávají konkrétní aktivní činnost v území, kde působí. V registru tedy nejsou spolky, které jsou pasivní nebo existují pouze formálně. Spolky jsou registrovány podle místa registrace (Obec – LAU 2), nikoliv podle místa působnosti. Je možné, že některé lokální spolky mají z organizačních nebo jiných důvodů místo registrace v místě trvalého bydliště předsedy nebo jiného člena výboru a mohou působit z jiné lokalitě, v jiné obci. Tyto rozpory není možné prostřednictvím databáze odhalit, ale předpokládáme, že nemají zásadní vliv na četnost a působnost sledovaných spolků, které se zaměřují na zapojení seniorů do aktivního života.

Správce databáze, tedy rejstříkové soudy a Ministerstvo spravedlnosti ČR, ale konstatuje, že i přes aktuálnost poskytnutých údajů mohou také zčásti či zcela chybět některé poptávané údaje (u více než 10 % záznamů chybí obec, adresa, účel nebo předmět apod.). Některé poptávané údaje totiž nespadají mezi povinně zapisované, často se ale jedná o historický relikt, který se přenesl do současných rejstříků rejstříkových soudů z dřívějších záznamů.

Použité indikátory:

— Průměrný počet NNO na počet obcí v ORP

3. 2. Analýza dat

Využitím více zdrojů dat od rozdílných správců dat od standardizovaných datových souborů ČSÚ, které popisují obyvatelstvo obce, přes data o vybavenosti obcí až po specifické datové zdroje jednotlivých správců, které se dotýkají různých kulturních zařízení a kulturních aktivit, jsme získali zcela unikátní a v Česku dosud neexistující databázi základních dat, která popisují význam kulturních aktivit. V databázi jsou uvedeny jak základní (vstupní) údaje, které se vztahují podle způsobu sledování a podle sledovaného typu aktivit ke každému zařízení, tak i standardizace vzájemně obtížně srovnatelných údajů, vzájemné srovnání a zapracování do systému tvorby ukazatelů.

Zcela nová je transformace dosud účelově vedených datových souborů a výkazů do srovnatelného a územně identifikovatelného prostředí s možností agregace za různé územní celky. Považujme za podstatné v dalším období takovou databázi nadále doplňovat a trvale spravovat jako soubor základních územně identifikovatelných údajů a jako podklad pro rozhodování orgánů veřejné správy na úseku kultury a na úseku sociální péče.

Takto upravenou a zpracovanou databázi jsme využili pro tvorbu specializovaných map. Specializované mapy jsou v převážné většině zpracovány za územně srovnatelné jednotky SO ORP, v některých případech pak i za kraje a obce. Při tvorbě syntetických ukazatelů byla diskutována i váha jednotlivých ukazatelů pro zohlednění významu.

4. METODIKA

4. 1. Použité metody

Výsledky jsou zobrazeny formou kartogramů a případně kartodiagramů pro obce a pro správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) za celé území Česka. Do souboru podkladových dat jsou zahrnuty údaje za velká města nad 50 000 obyvatel, a to i přesto, že tato města nejsou bezprostředním předmětem řešení projektu.

4. 2. Příprava syntetických ukazatelů

Jak již bylo uvedeno, jedním z hlavních cílů zpracování těchto specializovaných map je identifikace potenciálu a rizik území s ohledem na kulturní participaci seniorů a mezigenerační sdílení kulturních hodnot. Pro mapové znázornění potenciálu a rizik bylo nutné formulovat obecnější agregátní ukazatele, které umožňují obecné vyhodnocení sledovaných proměnných a sledovaných kulturních zařízení. Vzhledem k nutnosti srovnávat a hodnotit velmi různorodé zdroje dat s rozdílnou četností výskytu sledovaného jevu v území a jeho významnosti pro předmět řešení projektu, tedy pro mezigenerační výměnu, byly pro syntetické ukazatele výsledky transformovány do kategorií. Toto rozdělení bylo provedeno s ohledem na histogram četností do pěti zhruba stejných (z hlediska počtu sledovaných jevů) kategorií (kvantilů).

Pro hodnocení syntetických výstupů pro specializované mapy a pro hodnocení potenciálu a rizik bylo použito standardizace pořadím podle ORP. Hodnoty za každé ORP byly seřazeny podle pořadí tak, že ORP s nejlepší hodnotou získalo pořadí 1 a ORP s nejhorší hodnotou získalo bodovou hodnotu 206 (celkový počet sledovaných jednotek. Pro výpočet potenciálu, resp. rizika je tedy teoreticky nejmenší hodnotou 5 (celkem 5 prvních pořadí) a nejhorší hodnotou 1030 (tedy 5x pořadí 206). Skutečné hodnoty se ovšem pohybovaly v rozmezí pořadí 118 – 930. V případě, že se v daném ORP nebo ve větší skupině ORP sledovaný jev nevyskytoval nebo nebyl evidován prostřednictvím hodnocených zdrojů, byla takovému ORP přiřazena pro standardizaci pořadím hodnota posledního ORP zvětšená o 20 bodů.

Pro konstrukci potenciálu kulturní participace a kulturního rizika byly s ohledem na histogram četnosti rozděleny jednotlivé ORP do celkem pěti kategorií pozitivního potenciálu s bodovým rozpětím 118 – 513 a pěti kategorií rizika kulturní participace v rozmezí bodové škály (sumy pořadí ORP) ve škále od 518 do 930 bodů. (Tab. 2 — Rozdělení potenciálů a rizik podle kulturní participace na str. 19).

4. 3. Tvorba legendy

Jak již bylo identifikováno výše, vstupující údaje mají podle typu sledované kulturní aktivity nebo činnosti velmi rozdílné absolutní údaje a není možné je mezi sebou přímo porovnávat (počet knižních svazků, počet výstav, počet koncertů). Proto zpracovatelé mapového podkladu přistoupili ke standardizaci kulturního významu jednotlivých zařízení transformací na rozdělení podle četnosti sledovaného ukazatele, a to do základních pěti kvantilů. Rozdělení do kvantilů bylo testováno prostřednictvím histogramu četností sledovaného ukazatele a většina hodnocených proměnných má lineární rozdělení. Rozdělení do kvantilů umožňuje chápat územní vybavení, resp. intenzitu kulturních aktivit relativně ve srovnání s ostatním územím jako velmi dobrou (1. kvantil), dobrou (2. kvantil), průměrnou (3. kvantil), špatnou (4. kvantil) a velmi špatnou (5. kvantil) a umožnuje tak uživatelům mapového díla lépe a přesněji chápat skutečný stav vybavenosti území. Pro potřeby typologie je pak legenda v mapách zpracována jako pětibarevná.

4. 4. Odhad významu kulturních zařízení

Předpokládáme, že jednotlivá kulturní zařízení a aktivity se mezi sebou budou lišit jak z hlediska možností kulturní participace seniorů, tak co se týče potenciálu pro mezigenerační transfer kulturních hodnot a obecně podle svého dopadu na jednotlivé věkové nebo sociální skupiny populace. Význam a vliv jednotlivých zařízení, resp. aktivit a činností, která kulturní zařízení produkují, budou významně ovlivňovat i další vnější faktory, jako například velikost daného sídla, jeho geografická poloha, či přítomnost jiných zařízení v lokalitě, v sousedství. Domníváme se, že participace seniorů a kulturní přenos budou ovlivňovány i koncepcí a mírou aktivity konkrétní organizace či instituce, ale především kvalitou a aktivitou pracovníků a okruhu spolupracovníků, kteří stojí v jejich čele a mohou rozhodovat o směru jejich fungování. V současné době o tom však neexistuje žádný výzkum a nejsou tedy k dispozici data, která by to potvrdila, či naopak vyvrátila. V další fázi řešení projektu bude formou polostrukturovaných rozhovorů tato teze dále prověřována a dokumentována. V kvalitativním výzkumu se tým projektu zaměří právě na otázky diferenciace významu jednotlivých aktivit a činností vzhledem k tématu výzkumu.

5. SPECIALIZOVANÉ MAPY

Mapové listy jsou zpracovány v prostředí ArcGIS. Výsledky jsou zobrazeny formou kartogramu nebo kartodiagramu pro obce a správní obvody obcí s rozšířenou působností za celou ČR. Pro lepší čitelnost nebyly zapracovány názvy ORP ve formě popisků přímo do mapy (jsou pouze u formátu A3).

Soubor specializovaných map je rozdělen do dvou základních úrovní. Hlavní specializované mapy znázorňují syntetické výsledky hodnocení územní diferenciace kulturní participace obyvatel a předpokladů pro mezigenerační výměnu. Jsou konstruovány na základě kombinace ukazatelů, které čerpají z použitých datových zdrojů a zvolených ukazatelů.

Hlavní specializované mapy jsou vždy v každém hodnoceném tématu dále doplněny o doplňkové specializované mapy znázorňující dílčí sledované jevy. Tyto dílčí hodnocené jevy mohou být podkladem pro tvorbu hlavních specializovaných map.

5. 1. Sociodemografické charakteristiky Česka

Sociodemografické charakteristiky obyvatel v Česku představují obecný rámec pro chápání možnosti participace seniorů a mezigenerační výměny v Česku. Právě znalost základních sociodemografických charakteristik a jejich uplatnění v konkrétních rozhodovacích procesech umožňuje nastavit mnohem efektivnější, a tedy i účinnější nástroje na podporu sociální a kulturní participace seniorů a pro mezigenerační sdílení hodnot a zkušeností.

Zdroj: Databáze NIPOS, 2017.

Tab. 2 — Rozdělení potenciálů a rizik podle kulturní participace

pojmenování kategorie	bodové rozmezí	počet jednotek ORP
velmi vysoký potenciál	118–206	13
vysoký potenciál	218–339	26
střední potenciál	354–400	24
slabý potenciál	417–477	29
velmi slabý potenciál	483–513	16
velmi nízké riziko	518–557	16
nízké riziko	569–622	14
střední riziko	635–681	18
vysoké riziko	691–741	21
velmi vysoké riziko	750–930	29

Sociogeografické prostředí vytváří obecný rámec, tedy vnější podmínky, které jsou limitující, nebo naopak stimulující pro některé činnosti, některé aktivity nebo mohou dobře dokumentovat například budoucí trendy a budoucí vývoj počtu seniorů a jejich územní rozmístění. Sociodemografické charakteristiky, jak dokládá např. Hampl (2007) a podobně argumentuje i Musil a Müller (2008), jsou velmi výrazně vázány na strukturu sídelní soustavy, a to jak v metropolitním jádru s vysokou mírou koncentrace společenských, kulturních, ekonomických a mnoha dalších aktivit, tak i v periferních oblastech, kde naopak nízká hustota zalidnění, ztráta přirozeného ekonomického zázemí a nutnost dojížďky do práce a za službami do vzdálenějších center vede ke ztrátě životaschopnosti a demografické, sociální a ekonomické závislosti. V takovém prostředí je pak velmi obtížné podporovat nebo rozvíjet jakoukoliv sociální a společenskou aktivitu. Právě diferenciací prostředí na úrovni obcí se zabývala celá řada autorů, např. Novák, Netrdová (2011) sledovali velmi významné regionální rozdíly ve vyspělosti obcí, a to i mezi nejmenšími obcemi ve stejné geografické poloze. Perlín, Kučera, Kučerová (2010) naopak vymezili typy venkovského prostoru a definovali rozdílné venkovské prostředí v Česku.

Za jeden z hlavních nástrojů k překonání schizmatu nevýhodné (periferní) polohy, nebo jinak vnímaného vnějšího hendikepu lokality je nutné považovat především rozvoj lidského a sociálního kapitálu. Obecněji rozvoj lidských zdrojů v obcích a regionech, kde je ještě k dispozici dostatečná demografická základna, nebo naopak v regionech, kde dochází k vysoké intenzitě sociálně ekonomických interakcí. Z českých autorů sledovali význam lidského kapitálu například Jančák a kol. (2010), kteří identifikovali právě sociální kapitál, tedy schopnost navazovat kontakty a budovat sítě, jako jeden z klíčových faktorů rozvoje periferních oblastí. Podobně se zaměřil na periferní oblasti i Bernard a kol. (2019), který sleduje proměny a dopady periferního prostředí na rozvoj komunit a společenství v komunitách včetně dopadu na seniory a jejich potenciální kulturní vyžití.

5. 1. 1. Dílčí specializované mapy

Index stáří představuje standardní ukazatel, který hodnotí složení populace dle základních demografických ukazatelů. Index stáří je konstruován jako podíl obyvatel ve věku do 15 let k podílu obyvatel ve věku 65+. V demograficky vyrovnané společnosti se index stáří pohybuje okolo hodnot 1, resp. 100 %, v regionech, kde převažuje mladší populace, je index menší a v regionech s dominancí starší populace index rychle roste na hodnoty 120 nebo i výše (v %).

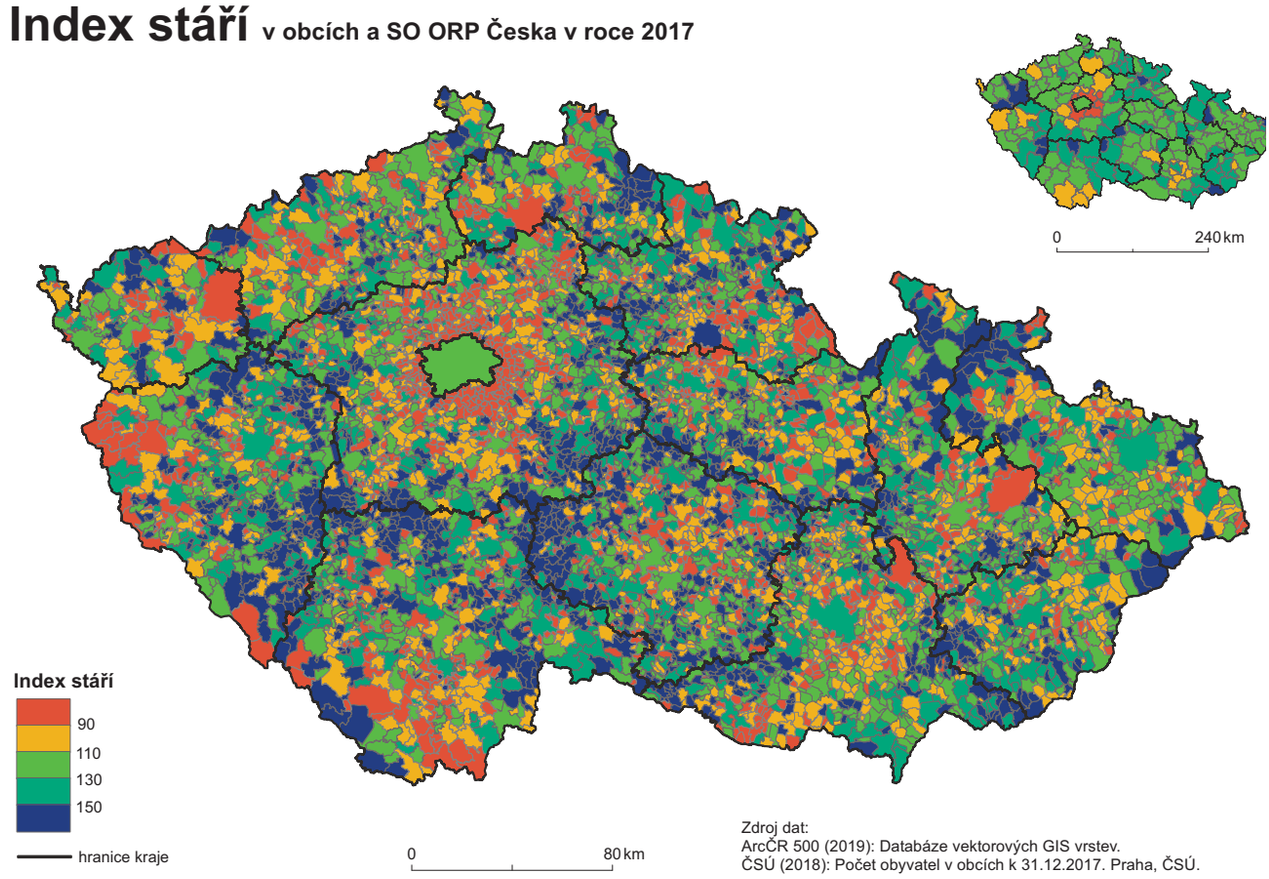
V Česku jsou typicky relativně mladé suburbánní regiony v zázemí metropolitních oblastí. Naopak nejstarší obyvatelstvo, tedy vysoký podíl seniorů, je v obcích, které leží ve vnitřních periferiích (Musil, Müller 2008), tedy v pásu podél jižní hranice Středočeského kraje a podél hranice kraje Vysočina včetně území České Kanady.

Senioři 65+ a 80+

Je možné předpokládat, že s obecným růstem střední délky života obyvatel porostou i hodnoty tohoto indexu. Podobný, byť více detailní pohled na podíl seniorů, nabízí i následující index podílu seniorů ve věku 65+ nebo na další mapě ve věku 80+ z celkové populace podle obcí.

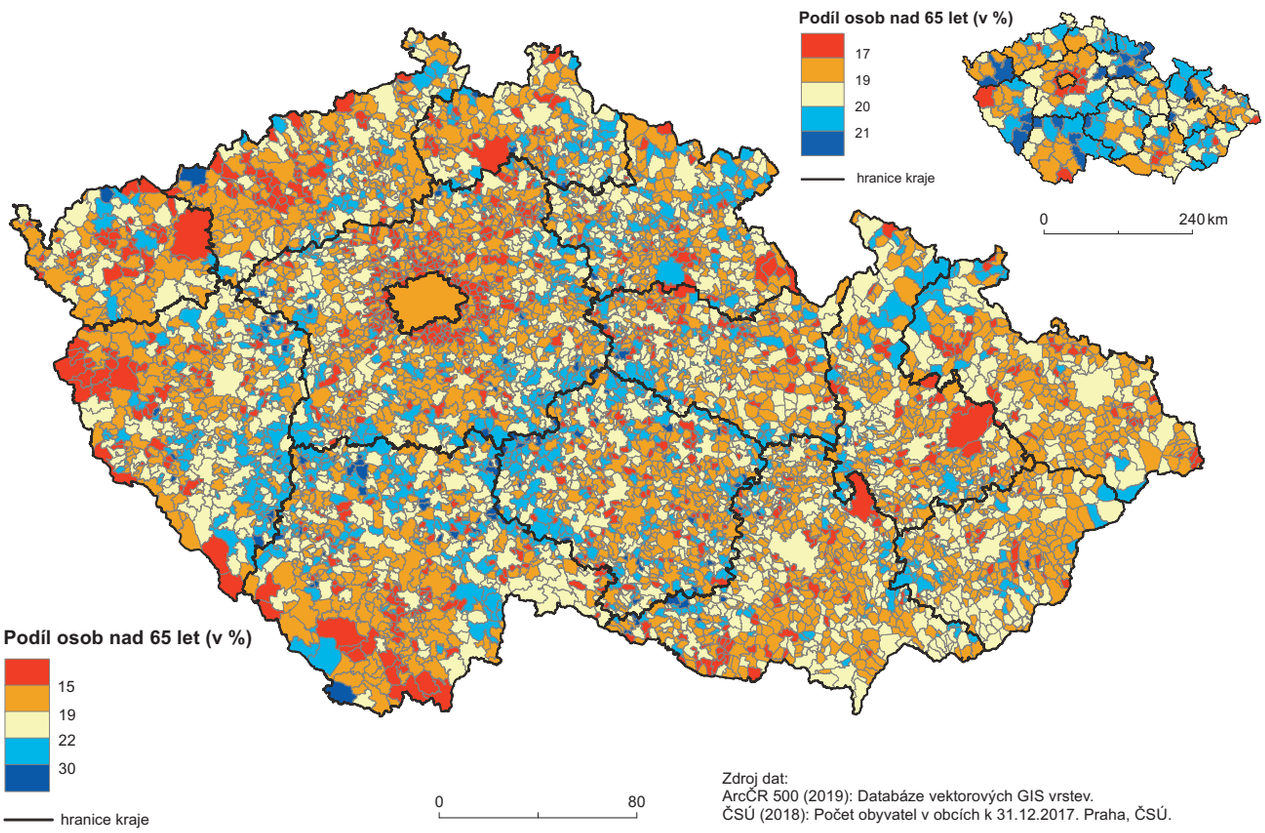
Podíl starší (65+) a podíl nejstarší populace (80+) se bude v dalších letech zcela jednoznačně zvyšovat a poroste také podíl aktivních seniorů, kteří budou mít zájem se i ve vyšším věku zapojovat do společenských a kulturních aktivit v místě, kde žijí. Proto je velmi důležité sledovat formy zapojení seniorů do společenského a kulturního života a hledat možnosti jejich dalšího uplatnění ve společnosti, poskytnout jim možnost jejich sebeuplatnění a tím i zvyšovat kvalitu jejich života. Podíl seniorů v obou věkových kategoriích je, jak již bylo výše uvedeno, rozmístěn v Česku nerovnoměrně. Zatímco celá řada obcí v metropolitním zázemí regionálních center má díky migraci především mladých lidí velmi mladou populaci, regiony podél krajské hranice velmi rychle stárnou a podíl starších a nejstarších obyvatel je tam již nyní relativně vysoký a bude i nadále růst. Zajímavá je situace především v pánevních okresech severozápadních Čech, kde po celou dobu plánovaného socialistického

Index stáří v obcích a SO ORP Česka v roce 2017

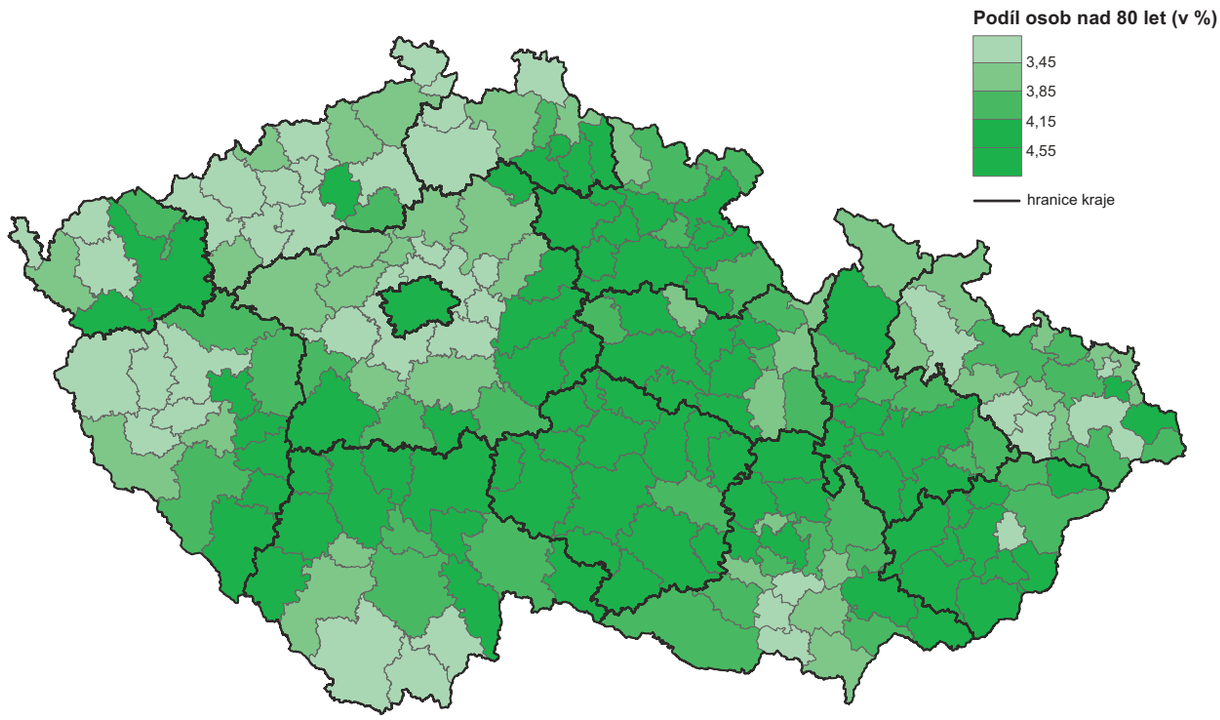
Zdroj dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2018): Počet obyvatel v obcích k 31.12.2017. Praha, ČSÚ.

Senioři starší 65 let v obcích a SO ORP Česka v roce 2017

Zdroj dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2018): Počet obyvatel v obcích k 31.12.2017. Praha, ČSÚ.

Senioři starší 80 let ve SO ORP Česka v roce 2017

Zdroj dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2018): Počet obyvatel v obcích k 31.12.2017. Praha, ČSÚ.

hospodářství byla práce v těžbě a v těžkém průmyslu výrazně dotována, byli do tohoto území lákáni mladí lidé, a přestože již několik generací mladých lidí z 50., 60. a 70. let se dostalo do věku seniorského, jsou tyto regiony z hlediska srovnání s jinými částmi Česka stále relativně „mladé". Je to dáno intenzivním pohybem obyvatel, především migrací, a dokládá to vysokou míru nestability populace, snížení míry identifikace s místem a prostředím, kde žijí, a tedy i zhoršené podmínky pro posilování kulturní participace.

Míra urbanizace

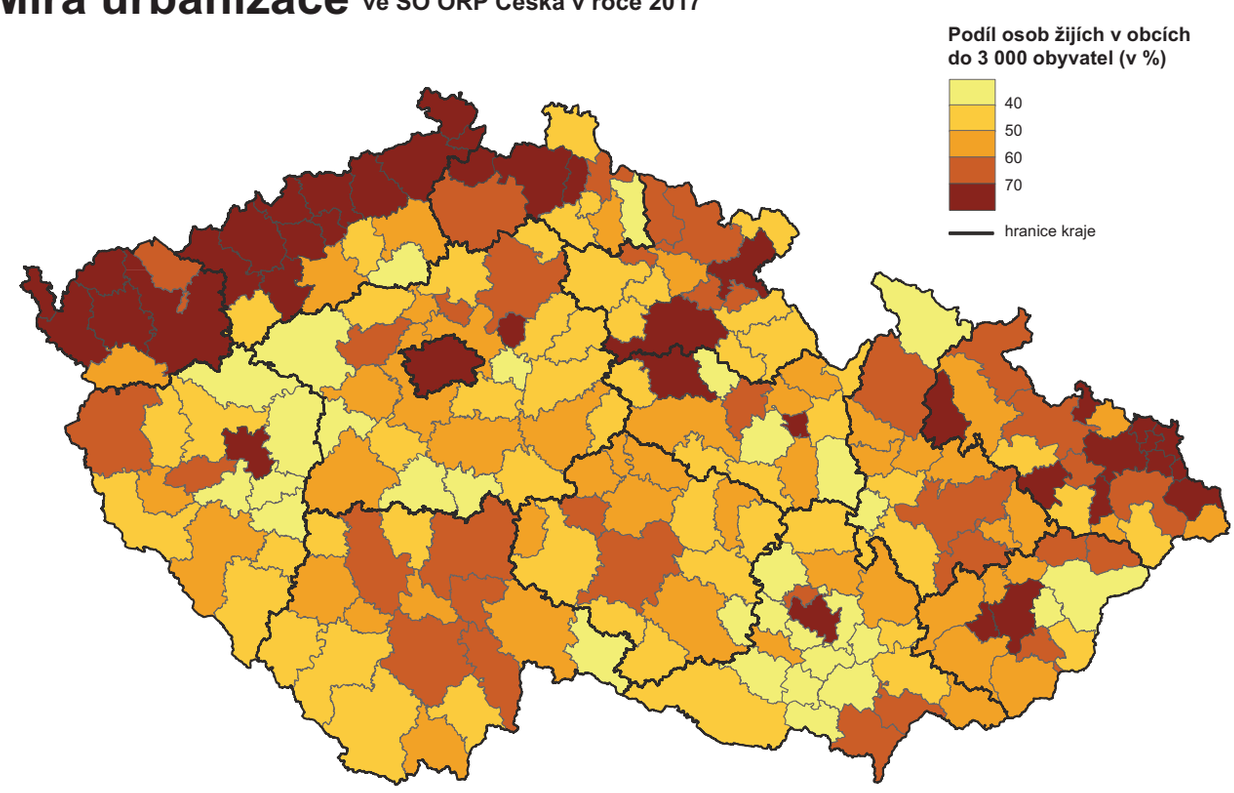
Míra urbanizace představuje podíl obyvatel v obcích, které je možné vymezit jako městské, tedy v českých podmínkách jako obce nad 3000 obyvatel (viz zákon o obcích č. 128/2000 Sb.).

Kartogram jasně dokládá velmi vysokou míru urbanizace v celém severním pásu Čech, Moravy a Slezska (s výjimkou ORP Jeseník). Jedná se o historický proces urbanizace a industrializace, který v českém prostředí probíhal od konce 19. století a byl založen na levém břehu Labe na bázi těžby a těžkého průmyslu a na pravém břehu Labe a v oblasti Orlických Hor a Jeseníků na bázi lehkého textilního a sklářského průmyslu. Vysokou míru urbanizace mají pochopitelně i ORP, která jsou regionálními centry. Naopak velmi nízký stupeň urbanizace mají regiony vyšších a středních nadmořských výšek s poměrně členitým terénem nebo regiony tradičního zemědělského zázemí, kde se dosud udržela stabilní venkovská struktura. Podobně jako u předcházejících kartogramů je u tohoto příkladu dobře patrný specifický český typ vnitřní periferie (Středočeské – Plzeňské pomezí).

Naděje dožití

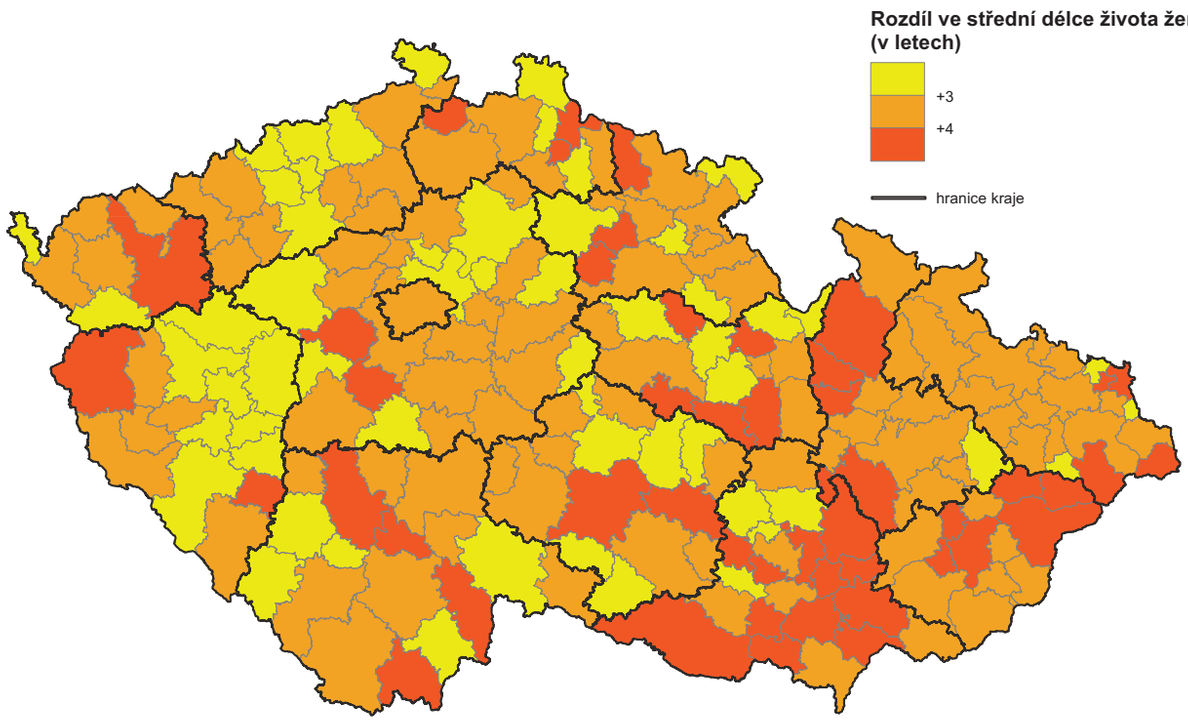
Soubor kartogramů naděje dožití představuje poměrně plastický pohled na budoucí vývoj populace v daném regionu. Je nutné velmi výrazně zdůraznit, že naděje dožití představuje jeden z mnoha standardních demografických ukazatelů, není ale v žádném případě interpretovatelná jako průměrný věk úmrtí.

Míra urbanizace ve SO ORP Česka v roce 2017

Zdroj dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2018): Počet obyvatel v obcích k 31.12.2017. Praha, ČSÚ.

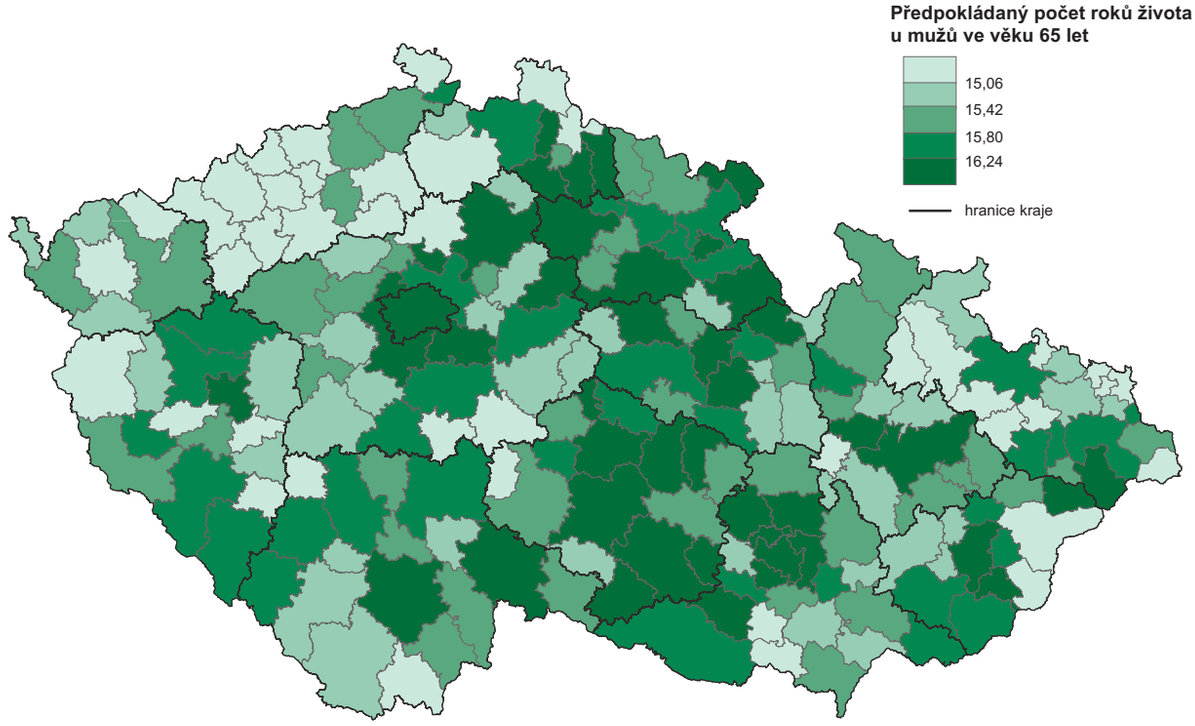
Naděje dožití: genderový rozdíl ve SO ORP Česka v roce 2017

Zdroj dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2018): Úmrtnostní tabulky za SO ORP ČR a Prahu v roce 2017. Praha, ČSÚ.

0 80 km

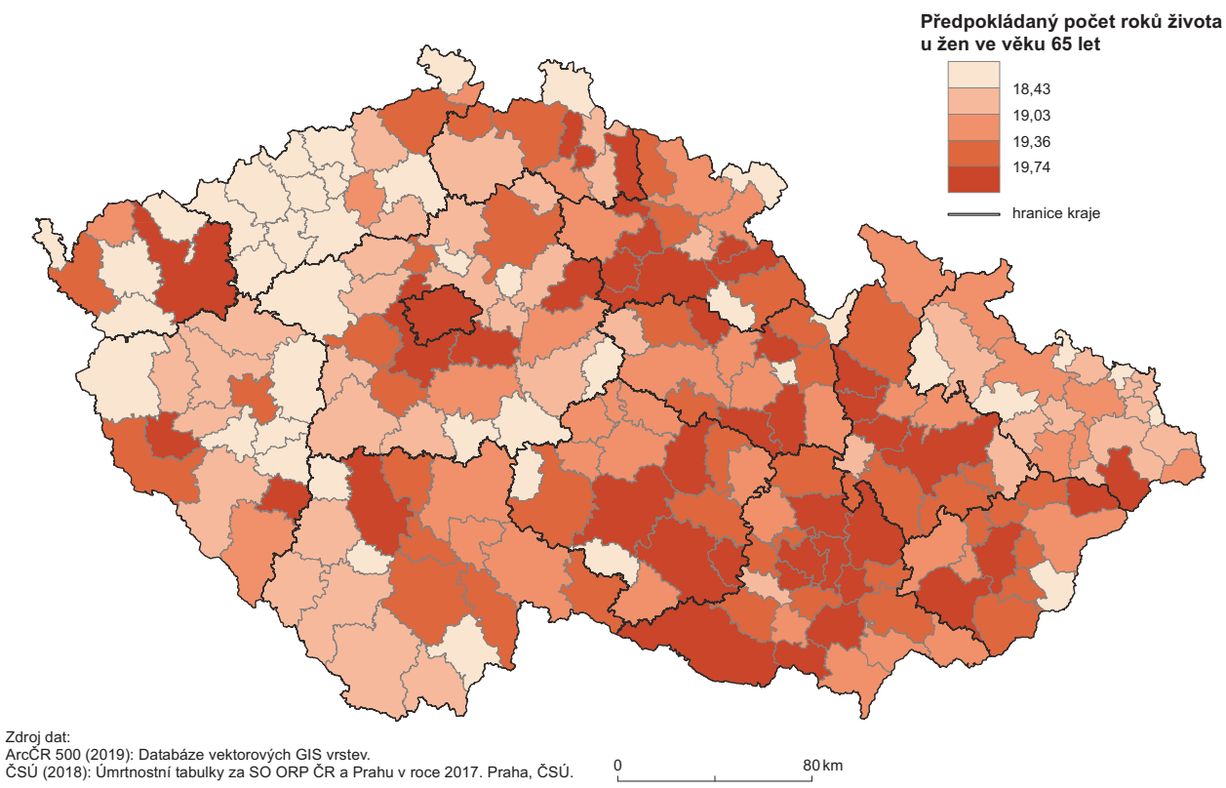
Naděje dožití: muži 65 let ve SO ORP Česka v roce 2017

Zdroj dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2018): Úmrtnostní tabulky za SO ORP ČR a Prahu v roce 2017. Praha, ČSÚ.

0 80 km

Naděje dožití: ženy 65 let ve SO ORP Česka v roce 2017

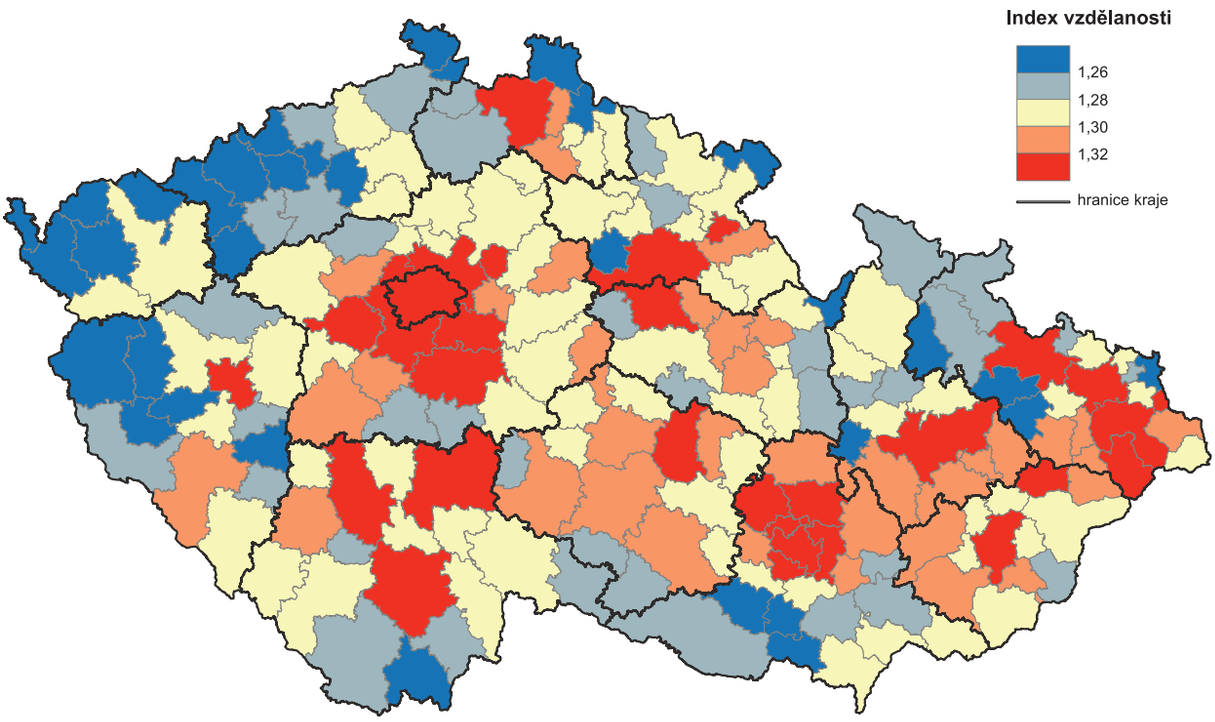

Zdroj dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2018): Úmrtnostní tabulky za SO ORP ČR a Prahu v roce 2017. Praha, ČSÚ.

Naděje dožití shrnuje jednak současný stav generace, kterou sledujeme, a dále pak potenciální rizika a demografické chování obyvatel z předcházejících generací. Vzhledem ke změnám životního rytmu obecně platí, že ženy mají vyšší naději dožití než muži, a obecně jak u mužů, tak a u žen se tento ukazatel v posledních 25 letech postupně zvyšuje.

Z územního hlediska se naděje dožití populace ve věku 65+, věkové kohorty, která se v roce 2017 dožila věku 65 let (narození 1952), dosti podstatně liší. Územní rozdíly jsou jednak dány mírou znečištění ovzduší a dále také dostupností a účinností preventivní zdravotní péče. Zatímco obyvatelé v regionech severních a severozápadních Čech nebo v regionech periferních (Plzeňsko, Rokycansko, Vlašimsko) mají nižší naději dožití, obyvatelé, kteří žijí ve městech nebo v regionech s vyšší kvalitou života, mají i vyšší naději dožití.

Index vzdělanosti ve SO ORP Česka v roce 2011

Zdroj dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2013): Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle vzdělání a podle SO ORP k 26. 3. 2011. Praha, SLDB 2011.

Index vzdělanosti

Ukazatel Indexu vzdělanosti je založen na váženém hodnocení dosaženého stupně vzdělání, tedy velmi zjednodušeně řečeno, čím déle populace chodí do škol, tím vyšší je i tento ukazatel. Index vzdělanosti znázorňuje obecnou (byť formalizovanou) míru vzdělanosti. Při zařazení tohoto ukazatele do studie vycházíme z předpokladu, že vzdělanější obyvatelé mají vyšší míru schopnosti adaptace na nové výzvy moderní společnosti, jsou více schopni zapojit se do kulturního a společenského života. Jsme si ale velmi dobře vědomi toho, že se jedná pouze o statistický ukazatel a že v individuálních případech míra lidské zkušenosti, znalosti a schopnosti je mnohem důležitější než formalizované vzdělání.

Vysoká míra vzdělanosti je pochopitelně v metropolitním zázemí Prahy a dalších regionálních centrech, ale také ve stabilních venkovských regionech, které byly z části řazeny mezi vnitřní periferie. Naopak území jak urbanizovaného severozápadu Čech (pánevní regiony), tak i venkovského území jihozápadních Čech, kde proběhl odsun německého obyvatelstva, má dosud hodnoty indexu vzdělanosti relativně nízké. V území, kde jsou nízké hodnoty indexu vzdělanosti, lze předpokládat i malý zájem obyvatel takových regionů o participaci a tím spíše nízký zájem aktivně vstupovat do nových společenských a kulturních sítí. Území s nízkou mírou hodnot indexu vzdělanosti mají zhoršené předpoklady pro sociální participaci a mezigenerační výměnu znalostí a zkušeností.

5. 2. Intenzita kulturních aktivit v Česku ORP

Obsah specializované mapy je tvořen zpracovanými a přepočtenými výsledky výkazů a informací o kinech, které jsou k dispozici, a mapa tedy nabízí pohled na územní diferenciaci kulturních aktivit v Česku. Do hodnocení vstupovala všechna zařízení na stejné úrovni, nedošlo tedy systémem vah ke zvýraznění významu některých sledovaných aktivit a činností. Konstrukce mapy vychází z hodnocení návštěvnosti jednotlivých akcí nebo činností a dále i počtu akcí, které se v obcích konají.

Při interpretaci map je nutné mít na vědomí, že jde pouze o zobrazení sebraných dat, tedy nejedná se o vyčerpávající seznam všech festivalů, hudebních uskupení, památek apod.

5. 2. 1. Hlavní specializovaná mapa

Specializovaná mapa, která je tvořena 18 ukazateli za 8 výkazů a kina (9 x 2 ukazatele).

Použité ukazatele:

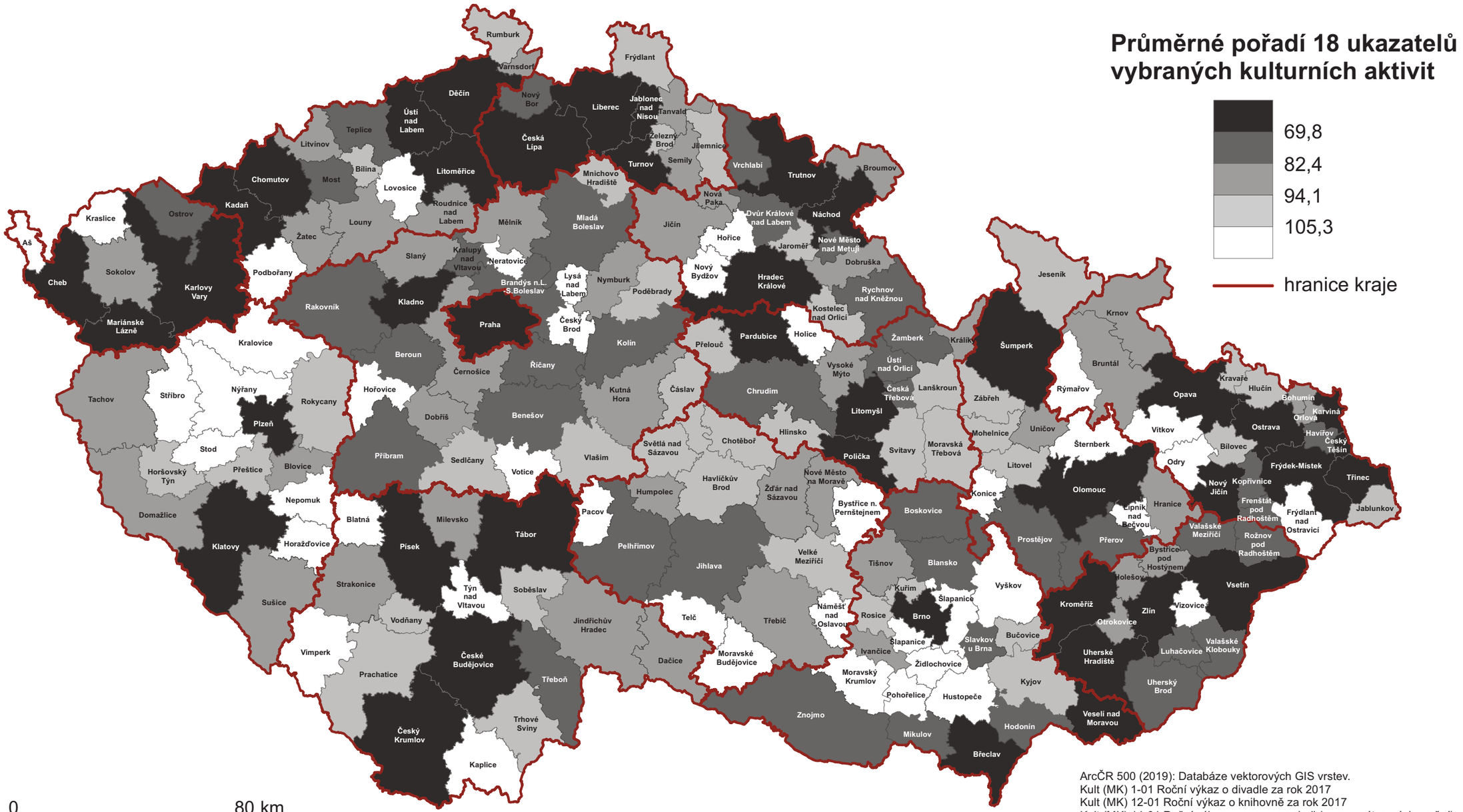
- Průměrný počet návštěvníků na 1 akci (6 výkazů + kina) = 7
- Průměrný počet návštěvníků na obyvatele v ORP (památky a muzea) = 2 – jiný ukazatel, protože u památek a muzeí byla velikost akcí zkreslena návštěvníky, kteří přišli i mimo uspořádané akce. U knihoven, festivalů apod. toto zkreslení nehrozí.
- Průměrný počet akcí pro veřejnost na obec v ORP (8 výkazů + kina) = 9

Specializovaná mapa znázorňuje průměrné pořadí všech 18 výše uvedených ukazatelů.

Intenzita kulturních aktivit nevykazuje jasnou územní diferenciaci, je velmi závislá na velikosti obce, resp. největším městě v daném ORP. Proto je největší intenzita kulturních aktivit (návštěvnost a počet akcí) dominantně v největších městech nebo ve městech s bohatou kulturní tradicí. V Čechách jsou takto významně hodnoceny ORP Praha, Kladno, České Budějovice a Český Krumlov, Hradec Králové, Plzeň a celý pás severozápadních Čech a severního urbanizovaného území od Karlových Varů přes Ústeckou konurbaci až po Liberecko.

Na Moravě kromě Brna a Olomouce dominují i Zlín, Kroměříž, Vsetín a města v Ostravské aglomeraci.

Intenzita kulturních aktivit ve SO ORP Česka v roce 2017

Autoři návrhu: Hana Bednářová, Radim Perlín

Kartografické a grafické zpracování: Hana Bednářová

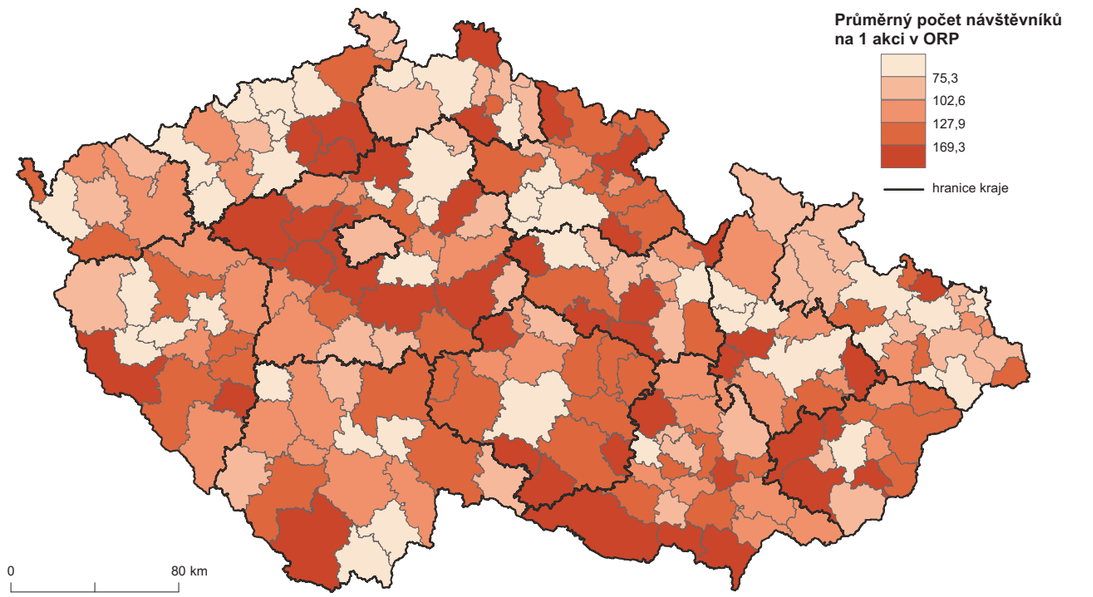
Národní informační a poradenské středisko NIPOS pro kulturu

Tato specializovaná mapa byla vytvořena s podporou Ministerstva kultury České republiky v programu NAKI II, projekt MK č. DG18P02OVV043 Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni.

Zdroje dat:

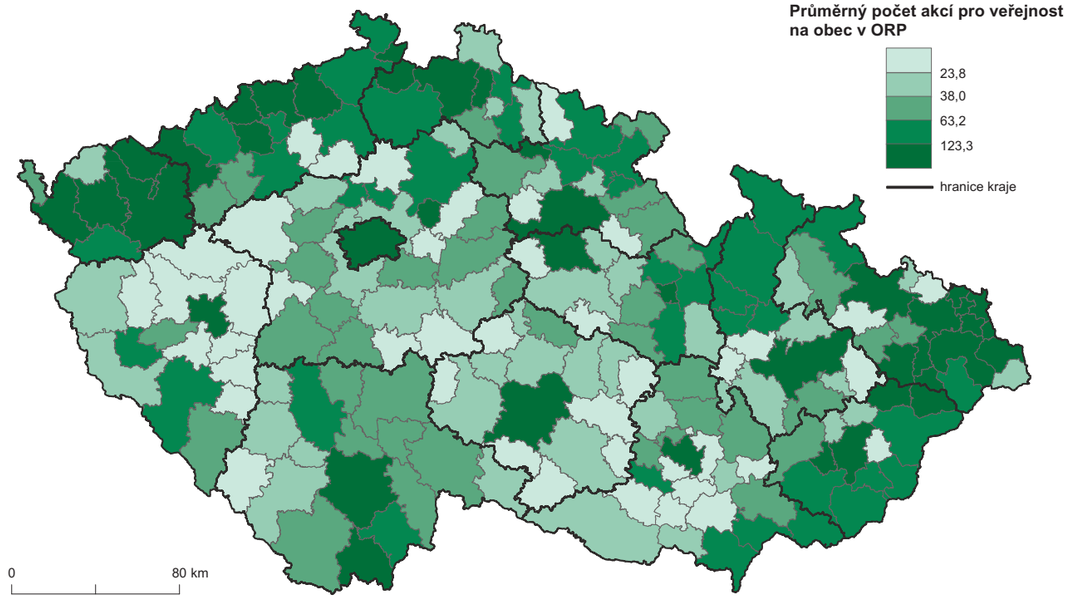
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
Kult (MK) 1-01 Roční výkaz o divadle za rok 2017
Kult (MK) 12-01 Roční výkaz o knihovně za rok 2017
Kult (MK) 14-01 Roční výkaz o muzeu a galerii (muzeu výtvarných umění) za rok 2017
Kult (MK) 17-01 Roční výkaz o památkových objektech s kulturním využitím za rok 2017
Kult (MK) 19-01 Roční výkaz o výstavní činnosti v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury za rok 2017
Kult (MK) 22-01 Roční výkaz o kulturně vzdělávací a zájmové činnosti za rok 2017
Kult (MK) 23-01 Roční výkaz o divadelních, filmových, hudebních a tanečních festivalech za rok 2017
Kult (MK) 25-01 Roční výkaz o hudebních tělesech za rok 2017
Databáze Unie filmových distributorů (2017): Počet kin, představení a diváků

Velikost pořádaných akcí v obcích podle SO ORP Česka v roce 2017

Zdroje dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
Kult (MK) 1-01 Roční výkaz o divadle za rok 2017
Kult (MK) 12-01 Roční výkaz o knihovně za rok 2017
Kult (MK) 14-01 Roční výkaz o muzeu a galerii (muzeu výtvarných umění) za rok 2017
Kult (MK) 17-01 Roční výkaz o památkových objektech s kulturním využitím za rok 2017
Kult (MK) 19-01 Roční výkaz o výstavní činnosti v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury za rok 2017
Kult (MK) 22-01 Roční výkaz o kulturně vzdělávací a zájmové činnosti za rok 2017
Kult (MK) 23-01 Roční výkaz o divadelních, filmových, hudebních a tanečních festivalech za rok 2017
Kult (MK) 25-01 Roční výkaz o hudebních tělesech za rok 2017
Databáze filmových distributorů (2017): Počet kin, představení a diváků

Hustota pořádaných akcí v obcích podle SO ORP Česka v roce 2017

Zdroje dat:
ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
Kult (MK) 1-01 Roční výkaz o divadle za rok 2017
Kult (MK) 12-01 Roční výkaz o knihovně za rok 2017
Kult (MK) 14-01 Roční výkaz o muzeu a galerii (muzeu výtvarných umění) za rok 2017
Kult (MK) 17-01 Roční výkaz o památkových objektech s kulturním využitím za rok 2017
Kult (MK) 19-01 Roční výkaz o výstavní činnosti v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury za rok 2017
Kult (MK) 22-01 Roční výkaz o kulturně vzdělávací a zájmové činnosti za rok 2017
Kult (MK) 23-01 Roční výkaz o divadelních, filmových, hudebních a tanečních festivalech za rok 2017
Kult (MK) 25-01 Roční výkaz o hudebních tělesech za rok 2017
Databáze filmových distributorů (2017): Počet kin, představení a diváků

5. 2. 2. Dílčí specializované mapy

Velikost pořádaných akcí

Vstupující ukazatele

Průměrný počet návštěvníků na 1 akci v ORP (je to jeden z ukazatelů, který pak vstupuje do specializované mapy). Na rozdíl od specializované mapy, kde je tento ukazatel sestrojen pouze ze 6 výkazů a kina (ne za divadla a muzea), tato syntetická mapa je tvořena za všech 8 výkazů + kina. U všech 9 druhů zařízení máme informaci o počtu návštěvníků a počtu uspořádaných akcí.

Velikost pořádaných akcí měřená počtem návštěvníků na jednu obec vykazuje vyšší hodnoty v obcích v českém venkovském prostředí, tedy v území se spíše menšími obcemi. Mapa dokládá relativně vyšší návštěvnost, tedy vyšší zájem potenciálních návštěvníků obce. Pomineme-li akce, které mají významný regionální nebo celostátní dopad, pak tento výsledek dokumentuje vyšší zájem obyvatel o společenský a kulturní život v jejich nejbližším okolí a ochotu podílet se na kulturním životě v místě, kde žijí. Vyšší hodnoty mají spíše obce českého venkovského prostoru, významně menší počet návštěvníků na jednu akci je v regionech severního urbanizovaného pásu.

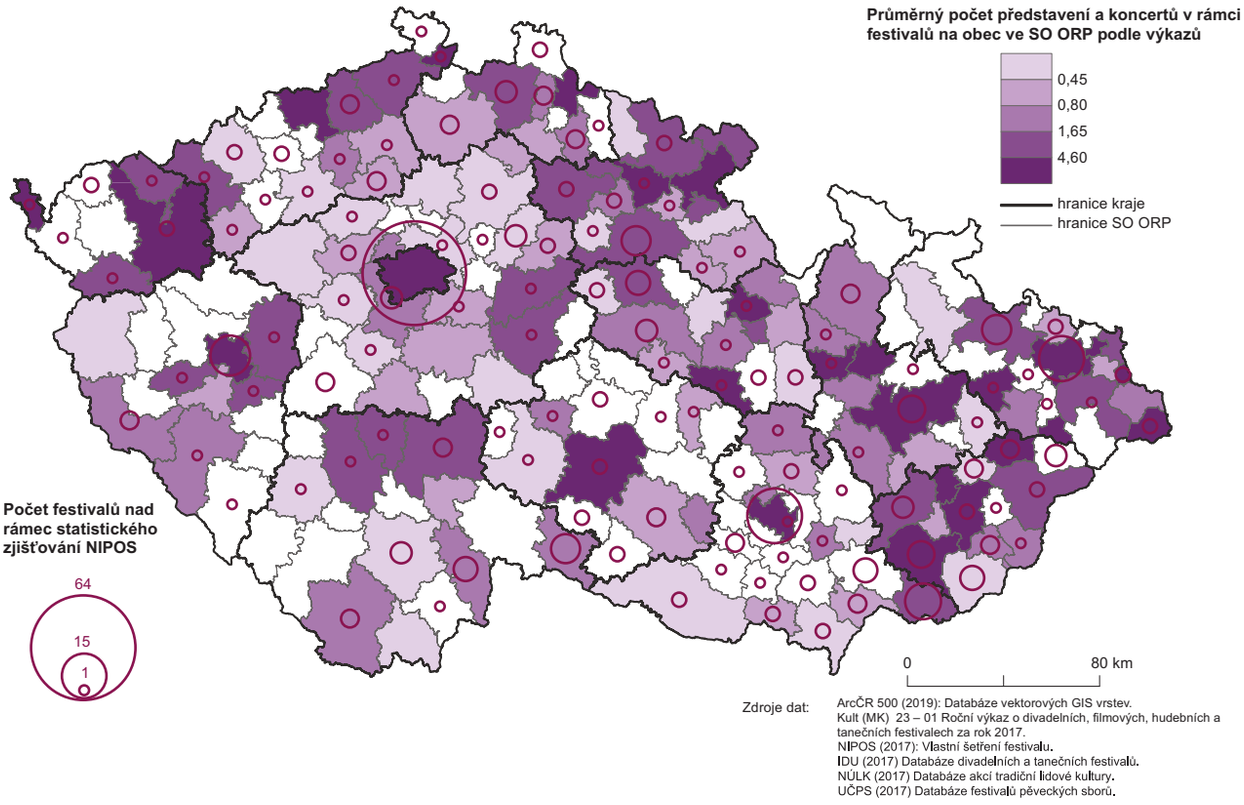
Hustota pořádaných akcí

Použité ukazatele

Průměrný počet akcí pro veřejnost na obec v ORP (je to jeden z ukazatelů, který pak vstupuje do specializované mapy). Mapa je tvořena opět za 8 výkazů + kina. U všech 9 druhů zařízení máme informaci o počtu uspořádaných akcí (výstavy, festivaly, představení apod.) a vztahujeme je k počtu obcí v ORP.

Specializovaná mapa Hustota pořádaných akcí je založena na hodnocení počtu akcí, které se v obcích v ORP konají. Tato mapa má do značné míry inverzní charakter k předcházející mapě návštěvnosti a dokládá, že v regionech severního urbanizovaného pásu a stejně tak v ORP s většími městy se koná více akcí, je zde větší nabídka kulturních aktivit a činností, ale jak vyplývá z předcházející specializované mapy, je zde menší návštěvnost.

Festivaly z výkazů a nad rámec statistického zjišťování NIPOS v roce 2017 podle SO ORP Česka

Festivaly

Pro analytické potřeby projektu byla dále zpracována dílčí specializovaná mapa Festivaly, která v sobě kombinuje dva hlavní zdroje informací o festivalech, které byly řešitelům k dispozici. Jednak jsou pro tvorbu mapy využity údaje o festivalech, které jsou sledovány prostřednictvím výkazu NIPOS, a dále formou kartodiagramu byly doplněny i další festivaly, o kterých jsou alespoň základní informace, ale bez kvantitativních a kvalitativních ukazatelů.

Kromě festivalů sledovaných ve výkazech NIPOS bylo v roce 2017 doplňkově zjištěno dalších 371 festivalů, které můžeme rozdělit na:

1. Divadelní a taneční festivaly
2. Hudební a pěvecké festivaly
3. Festivaly rock a beat
4. Folklorní festivaly
5. Poutě
6. Ostatní

Použité ukazatele

Údaje za festivaly nad rámec statistického zjišťování NIPOS ve specializované mapě jsou označeny bodem a byly použity ze dvou důvodů:

1) aby byla ukázána prostorová necelistvost jednotlivých aktivit (pouze knihovny mají více méně plošné rozmístění v území),

2) upozornit, že existují i další významné festivaly, které nejsou z rozdílných důvodů zařazeny do výkaznictví.

Doplňkový seznam existujících festivalů představuje spíše nahodilý soubor aktivit v území, které mají určitou publicitu a odezvu, a informace o těchto akcích zachytili buď přímo pracovníci NIPOS nebo další kolegové v oblasti živé kultury nebo neziskového sektoru. Ani doplňkový seznam nemá za cíl představovat úplný výčet festivalů a slavností, které v území probíhají, a není ani na místě (pouze z důvodů statistické informovanosti) zatěžovat zpravidla dobrovolné pořadatele takových akcí a festivalů dalším hlášením nebo evidencí. Vždy bude záležet zejména na efektivitě propagace a komunikace pořadatelů festivalu, jak se jim podaří informovat jak svoje potenciální diváky, tak i další aktéry v neziskovém sektoru nebo média.

Územní pohled na rozmístění sledovaných festivalů podle ORP dokládá spíše aktivitu pořadatelů vyplnit výkaz nebo dodat informace o pořádané akci a nemá zásadní územní vzorec. Je možné pouze konstatovat, že ORP, kde leží větší město, eviduje také logicky i větší počet festivalů.

5. 3. Kulturní prostředí a infrastruktura podle ORP

5. 3. 1. Hlavní specializovaná mapa

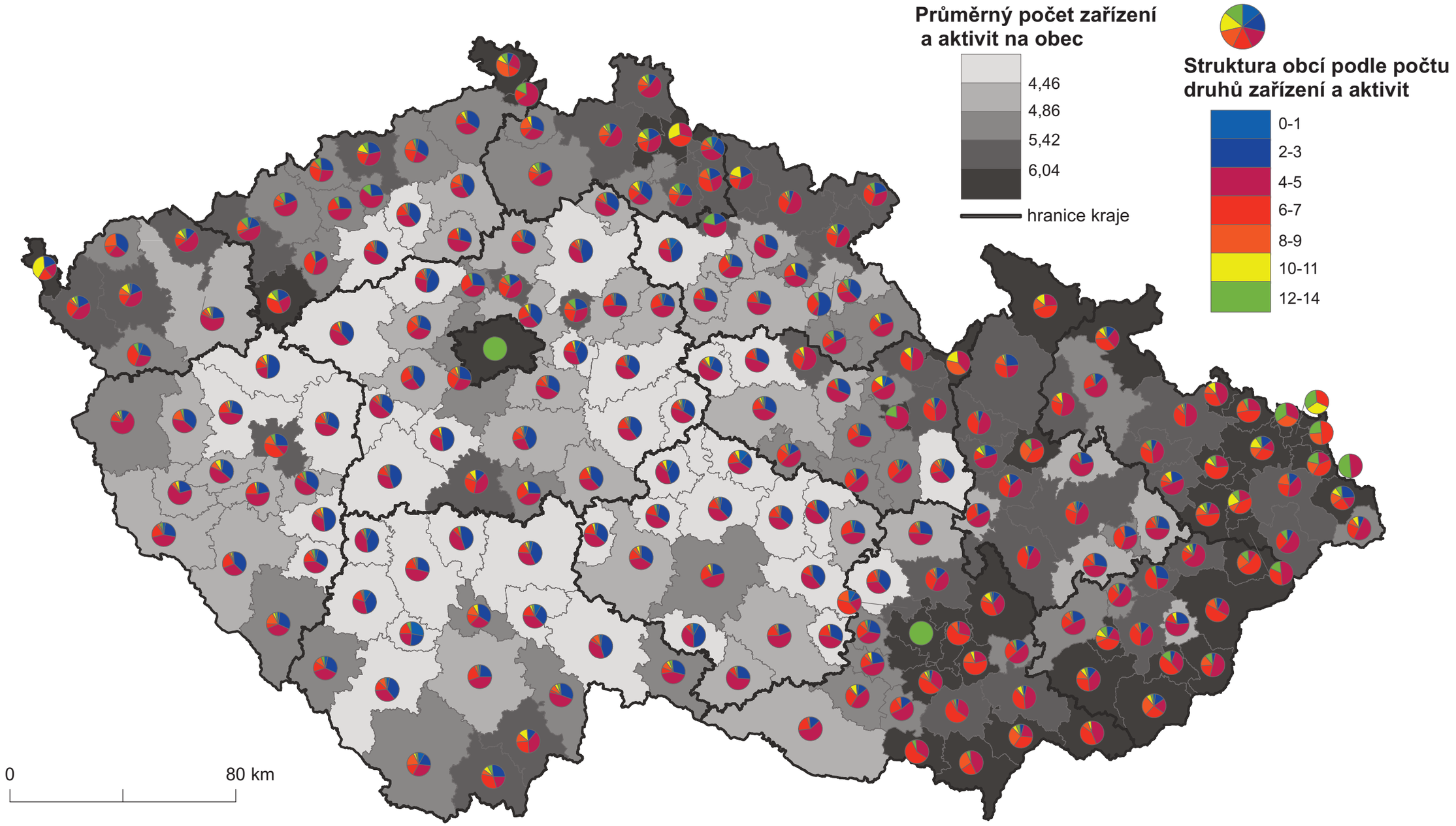
Tato hlavní specializovaná mapa je zaměřena na informace o vybavenosti území kulturní infrastrukturou, která je nutná pro zajištění kulturní participace a mezigenerační interakce. Při tvorbě mapy jsme sledovali územní rozmístění zařízení z oblasti kulturní, sociální, sportovní, sakrální infrastruktury, z rozmístění amatérských divadel a spolkové a neziskové činnosti. Aktivity zajišťované nebo provozované v těchto typech zařízení se mohou významně podílet na participaci seniorů nebo mezigeneračním dialogu a umožňují jednotlivým sociálním a věkovým skupinám se společně scházet bez dalších omezení či limitů. Přítomnost takového zařízení pak implikuje ideální prostředí pro potenciální kulturní participaci a mezigenerační spolupráci. Naopak nepřítomnost zařízení tohoto typu je bariérou, kterou nelze ani zvýšenou sociální aktivitou nebo zájmem konkrétních skupin překonat. Bez kulturní, sociální, sportovní infrastruktury není možné zajišťovat kulturní, sociální, sportovní nebo další aktivity a umožňovat tak kulturní participaci seniorů.

Mapa (kartogram) ukazuje průměrný počet sledovaných zařízení na obec v ORP, přičemž je sledováno 14 zařízení:

- Kulturní – kulturní dům, kino, středisko volnočasové aktivity (3)
- Sportovní – koupaliště, bazén, hřiště, dětské hřiště, sportovní hala, ostatní sportovní zařízení (6)
- Sociální – dům s pečovatelskou službou, domov pro seniory (2)
- Náboženské – kostel (1)
- Amatérské divadlo (1)
- Spolek, resp. nestátní nezisková organizace (1)

Vždy je sledována pouze přítomnost v obci ANO-NE a nijak se nezohledňuje celkový počet zařízení stejného typu v obci.
Koláčový graf, resp. kartodiagram pak ukazuje strukturu obcí (podíly) s vybaveností 0-1, 2-3, 4-5, 6-7, 8-9, 10-11 a 12-14 zařízeními.
Zdrojem dat o vybavenosti obcí infrastrukturou je databáze Městská a obecní statistika, ČSÚ, data jsou uvedena k roku 2018.
Specializovaná mapa velmi dobře dokumentuje vztah mezi velikostí obce a jejím vybavením sledovanými typy infrastruktury. Specializovaná mapa jednoznačně dokládá vysokou míru vybavenosti obcí v ORP, která leží v metropolitním zázemí regionálních center, a stejně tak i vysokou úroveň vybavenosti v obcích v urbanizovaném pásu podél severozápadní, severní a severovýchodní hranice Čech s nižší intenzitou v regionu Orlických hor, a naopak s vyšší intenzitou vybavenosti v regionu Jesenicka. Naopak v širokém pásu českého (nikoliv moravského) venkova s malými nebo středně velkými regionálními centry je intenzita vybavenosti kulturní infrastrukturou velmi nízká a je potenciálním rizikem pro další vývoj kulturní participace.

Kulturní prostředí a infrastruktura v obcích a SO ORP Česka

Autoři návrhu: Hana Bednářová, Radim Perlín

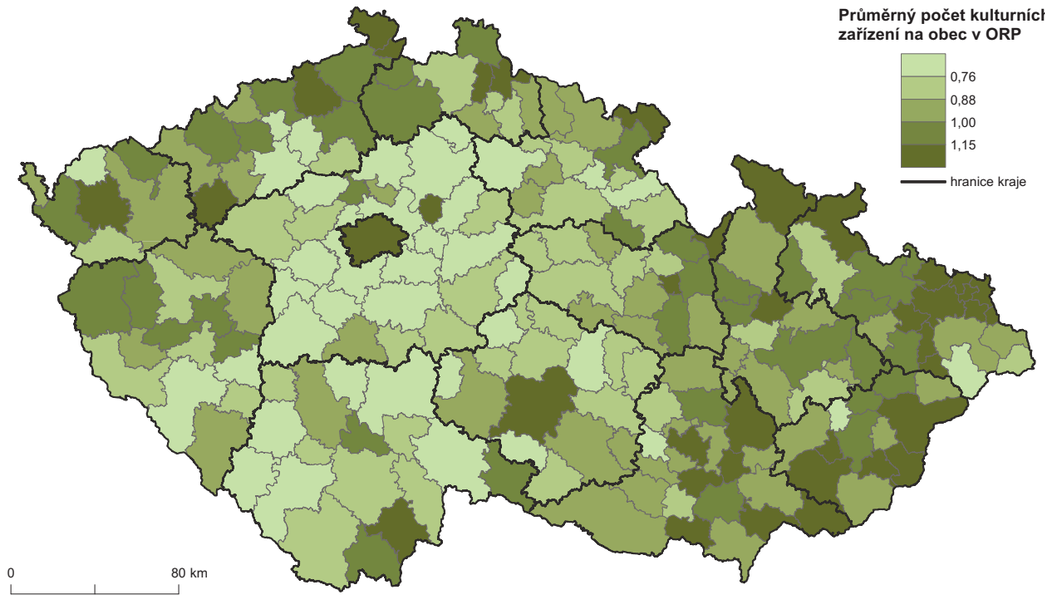
Kartografické a grafické zpracování: Hana Bednářová

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

Tato specializovaná mapa byla vytvořena s podporou Ministerstva kultury České republiky v programu NAKI II, projekt MK č. DG18P02OVV043 Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni.

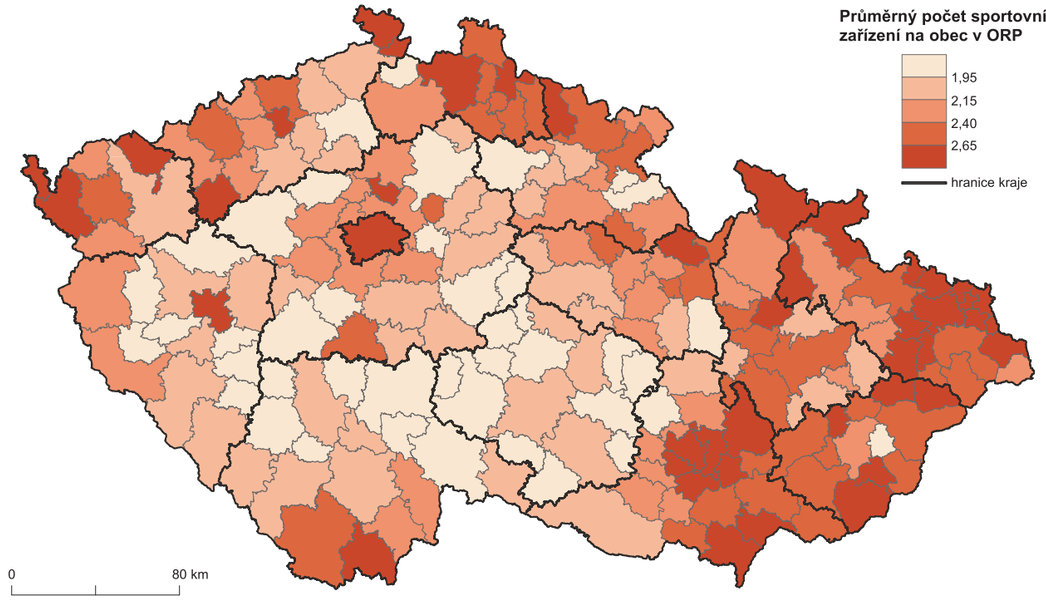
Zdroje dat: ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2016): Městská a obecní statistika.
Rejstříkové soudy Ministerstva spravedlnosti ČR, 2018.
NIPOS (2017): Databáze českého amatérského divadla (DbČAD).

Kulturní vybavenost v obcích podle SO ORP Česka v roce 2016

Zdroje dat: ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2016): Městská a obecní statistika.

Sportovní vybavenost v obcích podle SO ORP Česka v roce 2016

Zdroje dat: ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2016): Městská a obecní statistika.

5. 3. 2. Dílčí specializované mapy

Kulturní vybavenost

Použité ukazatele (3):

- kulturní dům,
- kino,
- středisko volnočasové aktivity.

Jedná se o průměrný počet kulturních zařízení v obci v ORP.

Vybavení kulturními zařízeními v obci dobře dokumentuje historickou podmíněnost a dlouhodobost některých investic. Zatímco v socialistickém období byly velmi silně dotovány obce v severním pohraničním pásu, kde je tedy i nyní výrazně vyšší počet kulturních zařízení, obce Středočeského kraje v metropolitním zázemí jsou vybaveny kulturními zařízeními nejméně. V moravském prostoru je dobře viditelný rozdíl mezi úrovní vybavenosti ve velkých obcích na jihu a jihovýchodě a malými obcemi severozápadně od Brna.

Sociální vybavenost území

Dílčí specializovaná mapa Sociální vybavenost území není předložena z důvodu velmi plošného rozmístění sledovaných zařízení a neexistence konkrétního územního průmětu. Do zpracování hlavní specializované mapy vstupují ukazatele

- Domovy pro seniory
- Domovy s pečovatelskou službou

Sportovní vybavenost území

Sledované ukazatele

- Velká zařízení typu stadion, hala, bazén
- Malá zařízení typu tělocvična, sokolovna, hřiště
- Ostatní venkovní hřiště včetně dětských hřišť

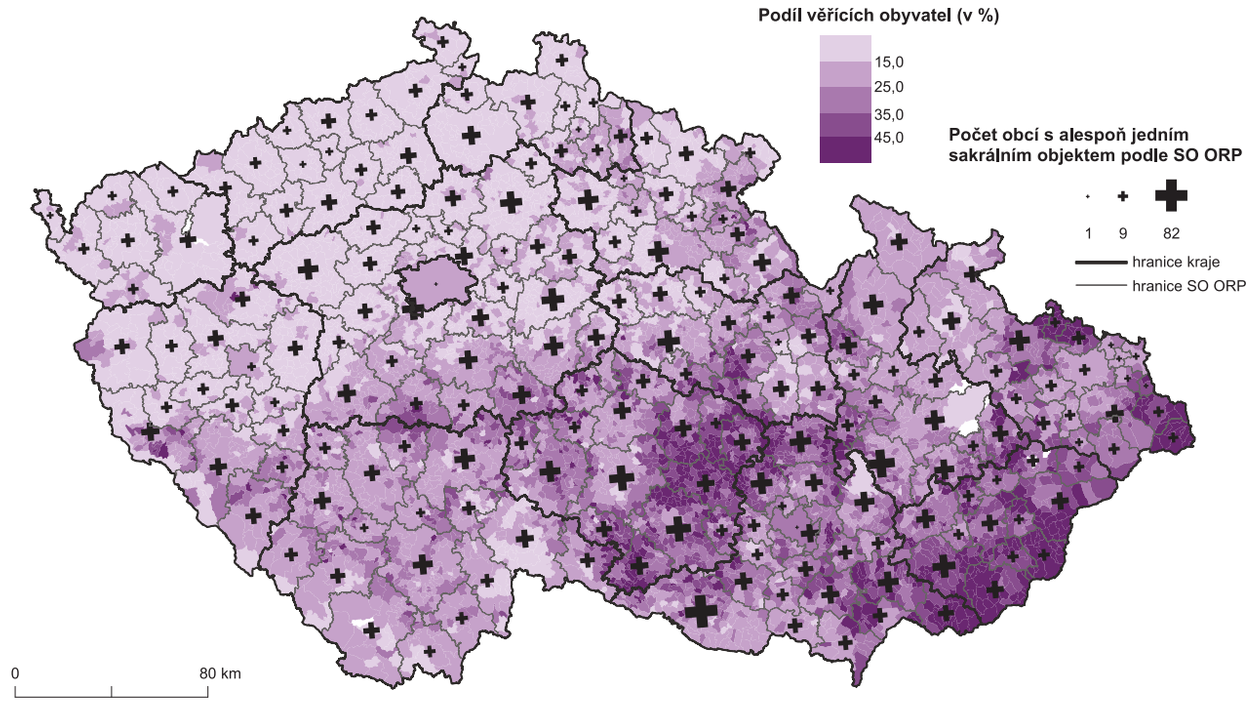
Průměrný počet sportovních zařízení v obci v ORP.

Do hodnocení vstupují jednotlivá zařízení bez ohledu na to, kdo je jejich majitelem (obec, Sokol, TJ, soukromý subjekt).

Na rozdíl od kulturních zařízení, sportovní zařízení mají více nahodilé územní rozmístění s dominancí jednak ORP s velkými městy, ale i ORP zcela nečekaných jako např. Neratovice, Lysá nad Labem v pražském zázemí nebo Podbořany na Lounsku. Patrné je celkové vyšší vybavení sportovní infrastrukturou v moravských ORP.

Sportovní vybavenost má velký význam i z hlediska kulturní participace. Kromě sportovních aktivit se ve sportovních objektech konají kulturní a společenské akce. Tradičně tuto funkci plní zejm. Sokol (Česká obec sokolská) a na Moravě Orel, jež obě aktivity zejména v menších obcích propojuje.

Sakrální vybavenost a míra religiozity ve SO ORP Česka

Zdroje dat: ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2011): Sčítání lidu, domů a bytů 2011
ČSÚ (2016): Městská a obecní statistika

Sakrální vybavenost území

Religiózní vybavenost území je sledována prostřednictvím dvou na sebe navazujících, avšak nesouvisejících ukazatelů. Jednak je v mapě znázorněna míra religiozity podle deklarace obyvatel ve Sčítání lidu, bytů a domů 2011, jednak je formou kartodiagramu znázorněn i počet sakrálních objektů podle údajů z MOS ČSÚ.

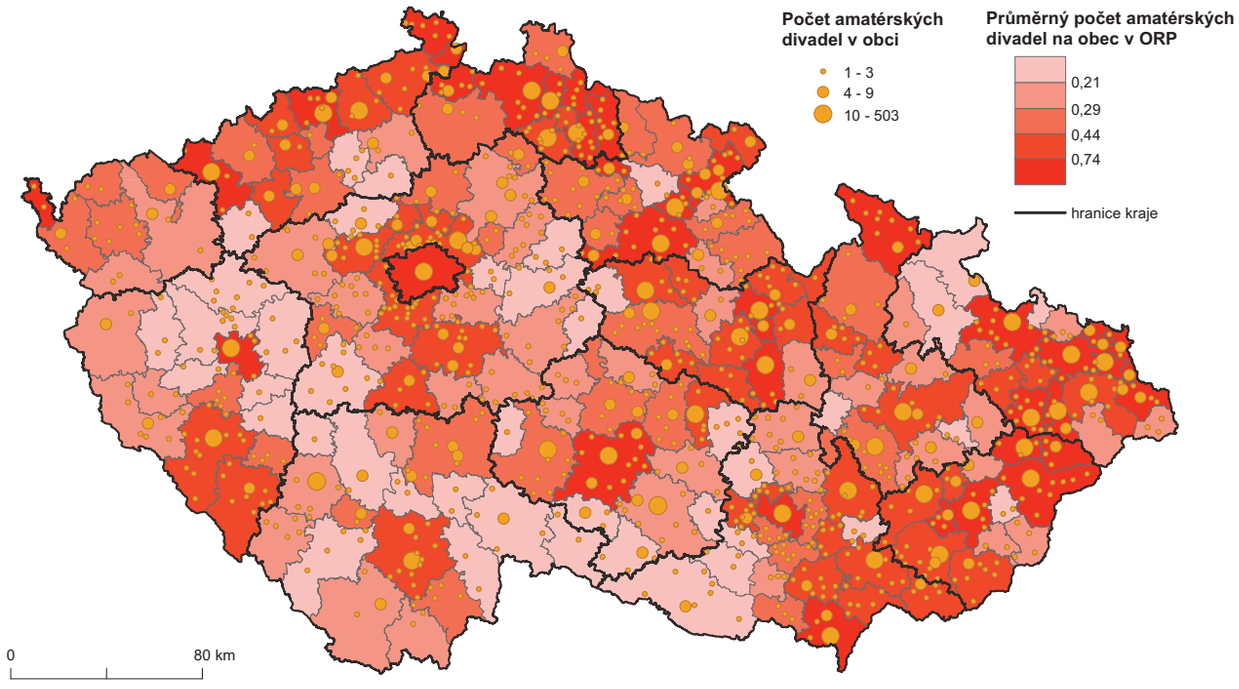
Sledované ukazatele

- Podkladem pro kartogram je podíl věřících obyvatel
- Bodově je pak znázorněn počet kostelů v ORP

Dle definice MOS se přitom jedná o kostely s náboženským využitím, kaple, modlitebny s bohoslužbami pro veřejnost, které se konají aspoň jednou za měsíc. Jedná se zřejmě o všechny sakrální stavby, které vykazují nějakou aktivitu, a tedy zřejmě chybí sakrální objekty odsvěcené, které neslouží pro bohoslužby, tedy sakrálních objektů je i více.

Kostely a další sakrální stavby mají velký potenciál pro zapojení seniorů do společenského života, a to jak věřících seniorů, tak i seniorů, kteří mohou navštěvovat kostely, kde probíhá konkrétní kulturní nebo společenský program organizovaný buď věřícími v místě či jinak formovaným společenstvím. Kartodiagram znázorňuje velmi diferencované rozložení podílu věřících obyvatel s jasně viditelným gradientem severozápad – jihovýchod. Na jih od pomyslné spojnice Domažlice – Příbram – Kutná Hora - Pardubice – Litomyšl – Králíky je míra religiozity výrazně vyšší než na sever od této hranice. Nejvyšší míra religiozity je pak tradičně v obcích jihovýchodní Moravy (Zlínsko). Infrastruktura pro zajištění religiozity, tedy kostely a další objekty, jsou ale z historických důvodů rozmístěny v území velmi rovnoměrně a mohou tedy poskytovat na celém území Česka zázemí pro pořádání kulturních a společenských akcí, koncertů a dalších činností, kde dochází k participaci seniorů a mezigenerační výměně.

Amatérská divadla ve SO ORP Česka v roce 2017

Zdroje dat: ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2018): Počet obyvatel v obcích k 1.1.2018. Praha, ČSÚ.
NIPOS (2017): Databáze českého amatérského divadla (DbČAD).

Amatérská divadla

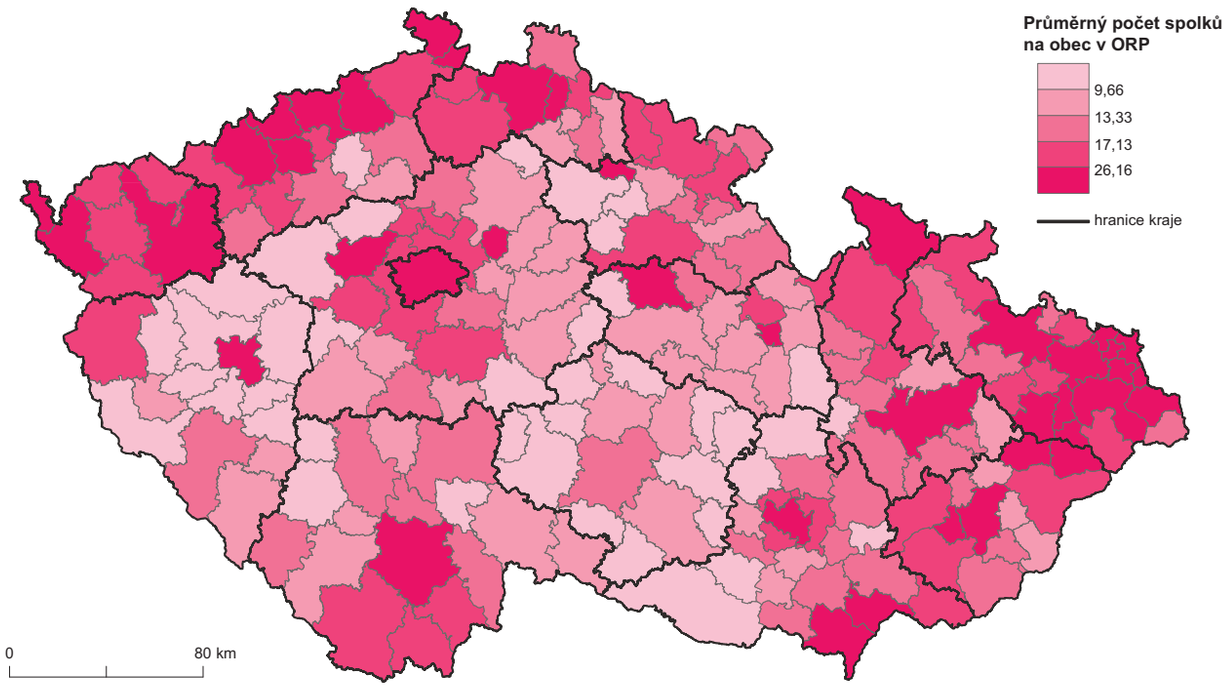
Sledované ukazatele

- Relativní podíl amatérských divadel na obec
- Počet amatérských divadel

Existence ochotnického divadla a jeho přítomnost v obci je velmi významným indikátorem potenciálu pro participaci seniorů a mezigenerační spolupráci napříč rozdílnými věkovými skupinami. Právě v rámci aktivit ochotnického divadla je možné velmi dobře seniory zapojit do společenského žití v obci, a to jak pasivně coby diváky (popř. spolu s vnoučaty), tak pochopitelně i aktivně jako herce nebo spolupracující v rámci činnosti konkrétního ochotnického souboru. Pro procesy sdílení a přenosu mají význam zejména multigenerační divadelní skupiny.

Hluboká tradice ochotnického divadla na území Česka a celá řada podpůrných aktivit pro tato divadla umožňuje existenci poměrně husté sítě divadel. Z územního hlediska je možné zmínit pás vnitřní periferie od ORP v severním zázemí Plzně (Nýřany, Kralovice, přes středo–jihočeské pomezí až do prostoru České Kanady, Dačice, Moravské Budějovice, Znojmo, kde je menší podíl amatérských divadel, což je dáno především velkým počet malých obcí v těchto regionech). Podle počtu amatérských divadel je nutné zdůraznit tradiční východočeský region s dobře rozvíjenou tradicí amatérského divadla a s velkým počtem souborů.

Spolková a nezisková činnost ve SO ORP Česka v roce 2018

Zdroje dat: ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
Rejstříkové soudy Ministerstva spravedlnosti ČR, 2018.

Spolková a nezisková činnost

Použité ukazatele

— Relativní podíl nestátních neziskových organizací, zapsaných spolků na obec

Zdroj: Rejstříkové soudy Ministerstva spravedlnosti ČR

Počet zapsaných spolků v regionu dobře odráží společenskou aktivitu území, kde se mohou senioři stejně jako ostatní sociální a věkové skupiny v obci zapojit do činnosti a podílet se na aktivitě spolku. Nejsou k dispozici žádné údaje, které by mohly hodnotit aktivitu nebo práci spolků, zaměření jejich činnosti nebo četnost akcí. Je ale možné předpokládat, že jelikož všechny spolky musely v roce 2016 nebo 2017 provést změnu stanov a nově přeregistrovat spolek na rejstříkovém soudu, zobrazuje databáze spolků pouze ty, které existují a vykonávají konkrétní činnost, a tedy byly i schopny zajistit tuto právní transformaci.

Územní pohled na aktivity spolků vykazuje velkou závislost na velikosti obce, resp. velikosti lokálního nebo regionálního centra. V regionech v blízkosti významných regionálních center v jejich metropolitním zázemí a stejně tak v územích s vyšší mírou urbanizace je evidováno výrazně více spolků. Podobně vyšší podíl spolků je i v obcích na jižní a jihovýchodní Moravě s tradičně vyšší mírou aktivity a velkými obcemi. Význam mají rovněž kulturní tradice včetně tradiční lidové kultury a lidský potenciál.

5. 4. Kulturní potenciál podle ORP

Třetí (kulturní potenciál) a čtvrtá (kulturní rizika) hlavní specializovaná mapa je konstruována jako syntetický pohled na kulturní vybavenost regionů. Mapový podklad je sestaven na základě analýz předcházejících hlavních specializovaných map, kterými jsou vybavenost území zařízeními a aktivitami. Mapy Kulturní potenciál a Kulturní rizika jsou tvořeny součtem pořadí ORP podle pěti ukazatelů:

- Průměrný počet akcí na obec v ORP
- Průměrný počet návštěvníků na 1 akci v ORP
- Průměrný počet spolků na obec v ORP
- Průměrný počet amatérských divadel na obec v ORP
- Průměrná vybavenost kulturními, sociálními, sportovními a náboženskými zařízeními na obec v ORP (12 – bez spolků a amatérských divadel, které jsou zvlášť)

5. 4. 1. Hlavní specializovaná mapa

Kulturní potenciál chápeme jako soubor obecných východisek, která mohou v budoucnosti posilovat kulturní rozvoj regionu a rovněž mezigenerační transfer sdílení lokální kultury. Jako příklad kulturního potenciálu území je možné uvést existenci tradice lokálních kulturních aktivit nebo infrastrukturu pro tyto aktivity.

Kulturní potenciál představuje zvýšenou nabídku jak zařízení, tak i aktivit (vysoká aktivní nabídka, např. vysoký počet představení kin), vysoký počet spolků a divadel pro obyvatele (včetně seniorů) a vytváří předpoklady pro úspěšnou mezigenerační výměnu a zapojení seniorů do společenského života.

5. 5. Kulturní rizika podle ORP

5. 5. 1. Hlavní specializovaná mapa

Kulturní rizika jsou definována jako omezení vyplývající z minulého a stávajícího stavu, která mohou ohrožovat budoucí rozvoj kulturních aktivit v oblasti. Mezi kulturní rizika patří jak vnější ohrožení provozu nebo institucionálního zajištění kulturního provozu (chybějící zařízení, omezení podpory, změna legislativy, atp.), nebo vnitřní rizika, která vyplývají např. z věkového limitu nebo z dalších příčin, které se vytvářejí v rámci souboru nebo skupiny pořadatelů kulturních akcí. Patří sem např. vyčerpání aktivity pořadatelů nebo další lokální podmínky.

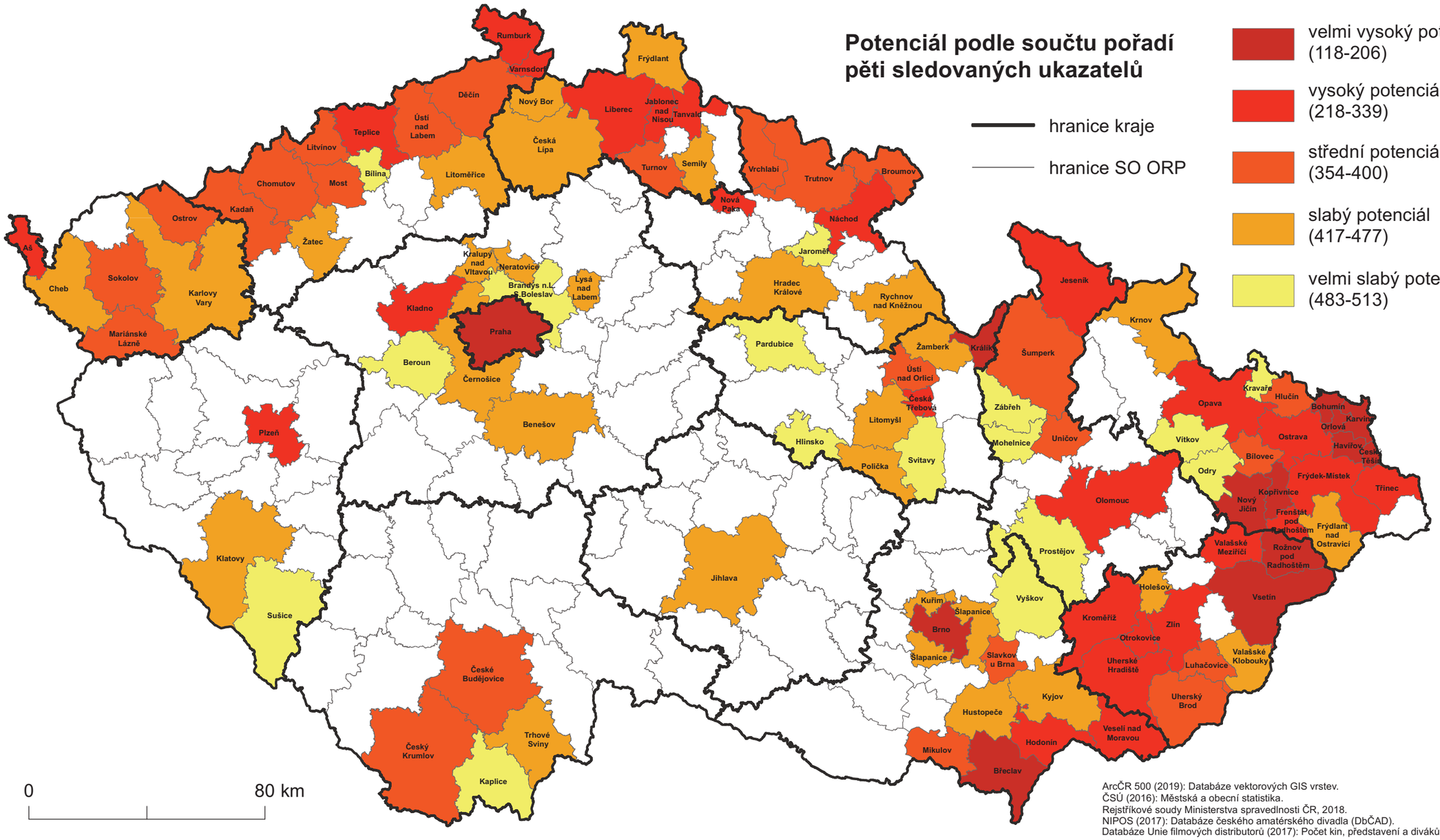
Kulturní rizika jsou existující omezení nebo hrozby dosavadního rozvoje lokální kultury. Jako příklad lze uvést zánik konkrétní kulturní aktivity v místě od lokálního periodika v malé venkovské obci až po ukončení činnosti divadelního souboru nebo omezení financování kulturních aktivit.

Riziko představuje nízká četnost registrovaných kulturních aktivit v regionu v konkrétních kulturních zařízeních, malý počet zařízení a aktivit.

Územní diferenciace kulturního potenciálu a kulturních rizik je podkladem pro vymezení typologie území a je velmi podrobně popsána v kapitole 6. Typologie.

publikace-naki7.qxp_mapy III. 07.01.2020 10:02 Stránka 55

Kulturní potenciál ve SO ORP Česka v roce 2017

Autoři návrhu: Hana Bednářová, Radim Perlín

Kartografické a grafické zpracování: Hana Bednářová

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

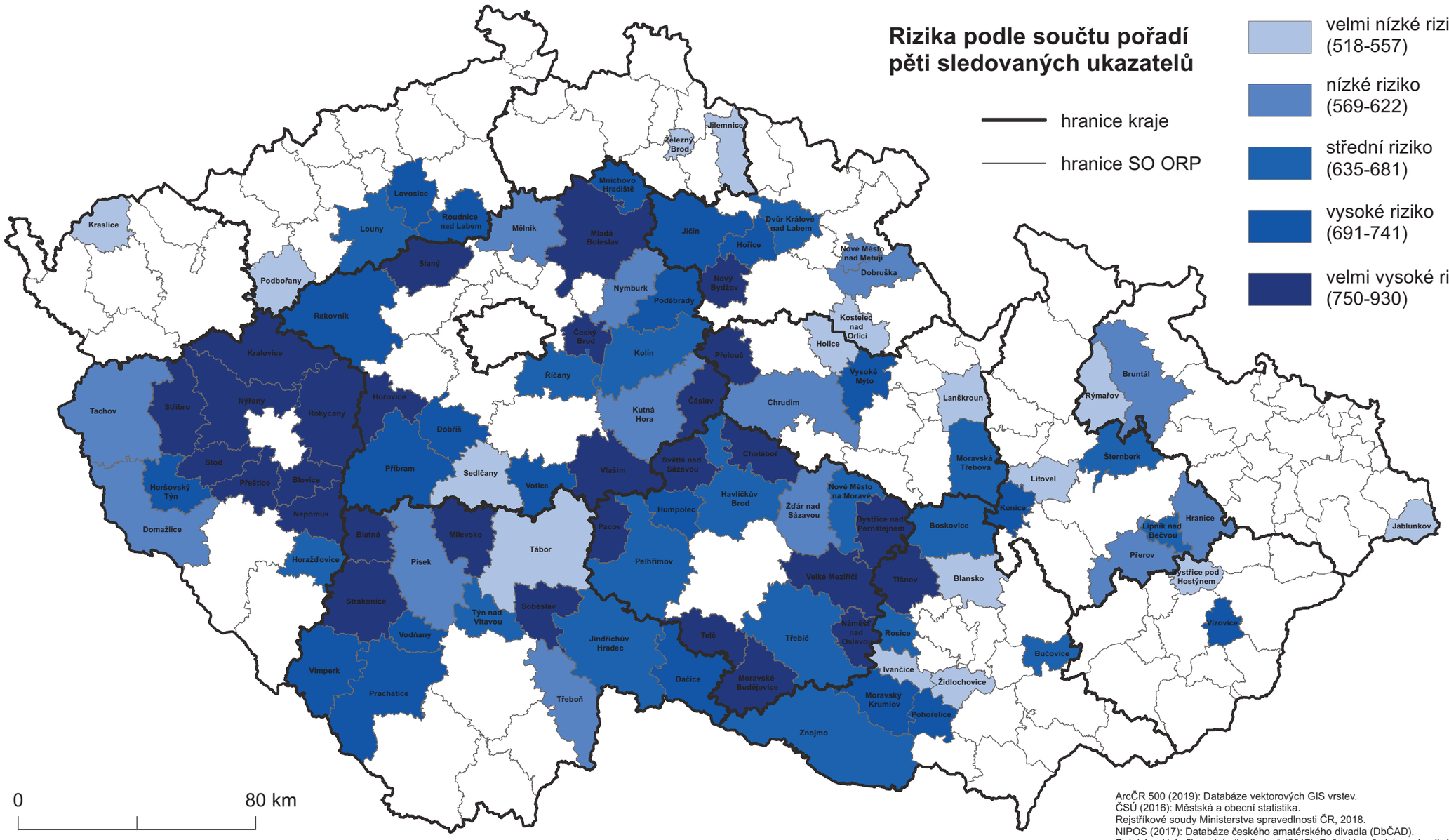
Tato specializovaná mapa byla vytvořena s podporou Ministerstva kultury České republiky v programu NAKI II, projekt MK č. DG18P02OVV043 Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni.

Zdroje dat:

ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2016): Městská a obecní statistika.
Rejstříkové soudy Ministerstva spravedlnosti ČR, 2018.
NIPOS (2017): Databáze českého amatérského divadla (DbČAD).
Databáze Unie filmových distributorů (2017): Počet kin, představení a diváků
Kult (MK) 1-01 Roční výkaz o divadle za rok 2017
Kult (MK) 12-01 Roční výkaz o knihovně za rok 2017
Kult (MK) 14-01 Roční výkaz o muzeu a galerii (muzeu výtvarných umění) za rok 2017
Kult (MK) 17-01 Roční výkaz o památkových objektech s kulturním využitím za rok 2017
Kult (MK) 19-01 Roční výkaz o výstavní činnosti v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury za rok 2017
Kult (MK) 22-01 Roční výkaz o kulturně vzdělávací a zájmové činnosti za rok 2017
Kult (MK) 23-01 Roční výkaz o divadelních, filmových, hudebních a tanečních festivalech za rok 2017
Kult (MK) 25-01 Roční výkaz o hudebních tělesech za rok 2017

publikace-naki7.qxp_mapy III. 07.01.2020 10:03 Stránka 56

Kulturní rizika podle SO ORP Česka

Autoři návrhu: Hana Bednářová, Radim Perlín

Kartografické a grafické zpracování: Hana Bednářová

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

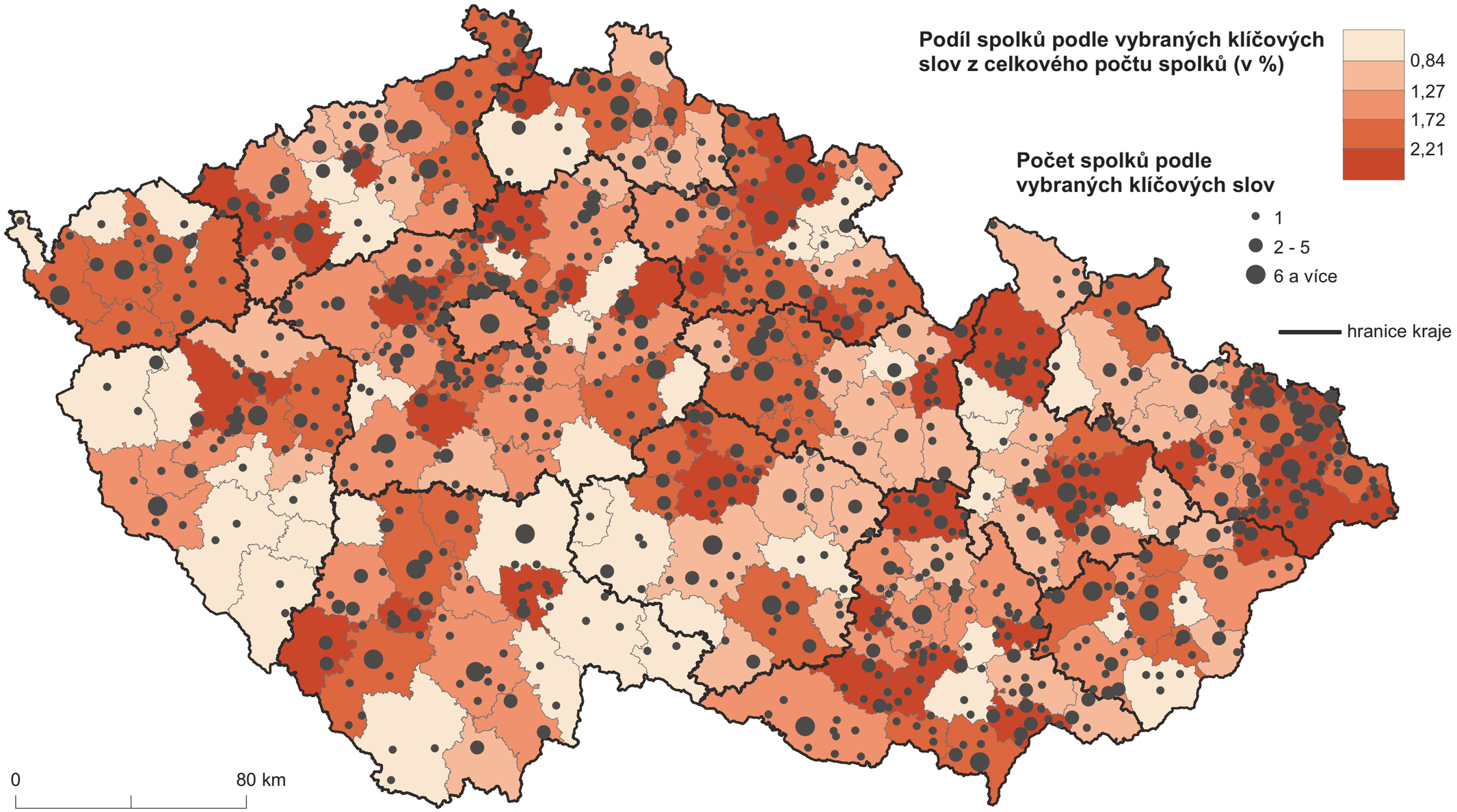
Tato specializovaná mapa byla vytvořena s podporou Ministerstva kultury České republiky v programu NAKI II, projekt MK č. DG18P02OVV043 Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni.

Zdroje dat:

ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
ČSÚ (2016): Městská a obecní statistika.
Rejstříkové soudy Ministerstva spravedlnosti ČR, 2018.
NIPOS (2017): Databáze českého amatérského divadla (DbČAD).
Databáze Unie filmových distributorů (2017): Počet kin, představení a diváků
Kult (MK) 1-01 Roční výkaz o divadle za rok 2017
Kult (MK) 12-01 Roční výkaz o knihovně za rok 2017
Kult (MK) 14-01 Roční výkaz o muzeu a galerii (muzeu výtvarných umění) za rok 2017
Kult (MK) 17-01 Roční výkaz o památkových objektech s kulturním využitím za rok 2017
Kult (MK) 19-01 Roční výkaz o výstavní činnosti v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury za rok 2017
Kult (MK) 22-01 Roční výkaz o kulturně vzdělávací a zájmové činnosti za rok 2017
Kult (MK) 23-01 Roční výkaz o divadelních, filmových, hudebních a tanečních festivalech za rok 2017
Kult (MK) 25-01 Roční výkaz o hudebních tělesech za rok 2017

publikace-naki7.qxp_mapy III. 07.01.2020 10:03 Stránka 57

Kulturní participace seniorů podle četnosti spolků zaměřených na seniory ve SO ORP Česka

Autoři návrhu: Hana Bednářová, Radim Perlín

Kartografické a grafické zpracování: Hana Bednářová

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

Tato specializovaná mapa byla vytvořena s podporou Ministerstva kultury České republiky v programu NAKI II, projekt MK č. DG18P02OVV043 Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni.

Zdroje dat: ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev. Rejstříkové soudy Ministerstva spravedlnosti ČR, 2018.

publikace-naki7.qxp_mapy III. 07.01.2020 10:03 Stránka 58

5. 6. Intenzita kulturní participace seniorů

Kulturní participaci seniorů chápeme velmi široce jako zapojení seniorů různého věku do celkového kulturního a obecněji společenského života v místě. Ve chvíli, kdy různé skupiny seniorů (nebo jakékoliv jiné věkově nebo sociálně definované skupiny) nejsou zapojeny do obecného společenského a kulturního života, dochází k jejich postupnému vyčleňování a uzavření do sebe sama. Právě zapojení seniorů, možnost jejich aktivní (jako aktéři), nebo i pasivní (jako diváci) účasti na společenském a kulturním životě v lokalitě nebo v jejich domácím prostředí přináší pocit satisfakce, spokojenosti a v obecné rovině zvyšuje kvalitu života. Zároveň jeho prostřednictvím může docházet k mezigeneračnímu sdílení kulturních vzorců a hodnot. Proto je velmi důležité, aby stát a další orgány decizní správy vytvářely podmínky pro zapojení seniorů do života v lokalitě, kde žijí.

Objektivně hodnotit kulturní participaci seniorů prostřednictvím přímých ukazatelů není možné, jelikož takové údaje nejsou z databázových zdrojů k dispozici. Přesto je možné kulturní participaci seniorů hodnotit prostřednictvím nepřímých ukazatelů, které naznačují různé formy participace seniorů na kulturním a obecně společenském životě v místě, kde žijí.

Jako datové podklady pro sledování zapojení seniorů do společenského a kulturního života slouží na jedné straně registrace zapsaných spolků, které se orientují na práci se seniory a nabízejí různé formy a možnosti jejich zapojení do kulturního a společenského života. Na druhé straně umožňuje částečný vhled do preferencí a cílů seniorů z hlediska jejich lokálních kulturních aktivit i výzkum, který v samostatné části projektu provedla FF UK na vybraném souboru respondentů.

Pro sledování možností zapojení seniorů jsou důležité instituce – spolky, které umožňují propojení aktivit seniorů a dalších částí společnosti a vtahují členy nebo aktivní účastníky konkrétních akcí a aktivit do společenského nebo kulturního života. Proto jsme ze souboru všech zapsaných spolků podle databáze rejstříkových soudů Ministerstva spravedlnosti ČR vyčlenili spolky, které mají ve svém názvu nebo předmětu činnosti zaměření na seniory, a to jak v podobě nabídky činností a služeb pro seniory, tak i spolků, které přímo seniory sdružují a které pro ně pořádají velmi rozdílné akce a aktivity. Jako klíčová slova pro třídění spolků z databáze všech zapsaných spolků jsme postupně použili slova nebo části slov „důchod", „stáří", „senior", „mezigener", „stárn" s cílem postihnout spolky, které se podle názvu nebo podle předmětu činnosti v té či oné míře zaměřují na činnost seniorů. Do výběru naopak nebyly zahrnuty spolky, které poskytují sociální, zdravotní nebo rehabilitační služby seniorům, tedy spolky, které se nepodílejí v takové míře na kulturní participaci a společenském životě v obci nebo v lokalitě, kde působí. Jsme si ovšem dobře vědomi, že například v domovech pro seniory probíhá často bohatý kulturní program a aktivnější a mobilnější senioři z těchto zařízení mohou využít nabídky rozmanitých společenských aktivit. Přesto lze jen obtížně mluvit o mezigenerační výměně, pokud akce pořádáme v domově nebo zařízení pro seniory a jsou převážně určeny obyvatelům takového zařízení.

Jsme si také vědomi, že především řada velmi malých lokálních spolků (typicky dobrovolní hasiči ve venkovské obci) se také významně podílí na kulturní a společenské participaci seniorů a že jejich zapojení do života komunity se odehrává i prostřednictvím těchto malých spolků a nesledovaných aktivit a institucí.

Hlavní specializovaná mapa tak nabízí dvojí pohled na kulturní a společenskou participaci seniorů, a to jednak na základě podílu spolků podle vybraných klíčových slov na všech spolcích v regionu ORP, jednak prostřednictvím absolutního počtu spolků (ve třech kategoriích) podle obcí.

Jak vyplývá ze zpracované specializované mapy, je možné předpokládat, že větší kulturní a společenské zapojení seniorů bude především v regionech více urbanizovaných, například v metropolitním zázemí velkých měst a částečně také v prostoru jihovýchodní Moravy. Naopak nízké podíly, ale i velmi malé počty spolků jsou ve venkovských nebo nemetropolitních oblastech Česka, typicky v rámci vnitřní periferie nebo v prostoru Vysočiny. V některých ORP, například v ORP Vlašim, Telč, Čáslav není registrován žádný spolek, který by byl zaměřen podle klíčových slov na podporu aktivit seniorů. Je ale nutné upozornit, že to nutně neznamená, že v uvedených ORP nepůsobí žádný spolek se zaměřením na kulturní participaci seniorů a jejich společenské uplatnění. Jednak mohou jejich funkci nahrazovat další spolky, které také umožňují sociální začleňování seniorů, a dále spolek může v regionu působit, ale z organizačních nebo jiných důvodů může mít sídlo v jiném městě. To se týká především velmi malých, ale často velice aktivních spolků, které lokálně působí, ale sídlo mají v místě trvalého bydliště např. předsedy spolku.

Součástí výzkumného projektu bylo rovněž rozsáhlé kvantitativní šetření, které jako spoluřešitel projektu zpracovala katedra andragogiky a personálního řízení FF UK. V souvislosti se základním zaměřením celého projektu se soustředilo zejména na získání poznatků o společenských příležitostech pro setkávání generací v oblasti místní kultury se zvláštním zřetelem na participaci seniorů a ostatních generací při provádění, pořádání či zabezpečování místních kulturních akcí. Ty se jeví jako mezigenerační fórum, na němž mají lidé možnost naslouchat životním příběhům a zkušenostem jiné generace. V rámci této části projektu byla zjišťována i deklarovaná účast seniorů starších 64 let na lokálních kulturních aktivitách, jež jsou pro Česko typické. Sběr dat k tomuto šetření probíhal v říjnu roku 2018 a byly získány odpovědi celkem od 3006 respondentů. Cílovou skupinou výzkumu byli obyvatelé ČR starší 14 let, přičemž jejich výběr byl realizován metodou kvótního výběru, a to na základě pohlaví, věku, vzdělání, kraje a velikosti místa bydliště.

U každého z uvedených typů kulturních aktivit (viz tabulka 3) se respondenti vyjadřovali k tomu, zda ji v uplynulém roce navštívili, či nikoli, přičemž v tabulce jsou uvedena procentuální zastoupení osob nad 64 let, které se dané aktivity zúčastnily. Jak vyplývá z četnosti odpovědí, celkově nejčastěji respondenti navštívili místní jarmarky, poutě a hody. Více než polovina respondentů výzkumu ve věku nad 64 let potvrdila, že se takové akce zúčastnila, přičemž v Plzeňském kraji ji uvedlo více než 90 % respondentů. Další preferovanou lokální kulturní aktivitou jsou vzpomínkové akce a vystoupení místních umělců. Není příliš překvapivé, že nejmenší zájem je mezi seniory o taneční zábavy a dále o oslavy církevních svátků, které však byly nejméně zastoupeny i v ostatních věkových kategoriích a celkově se nekonají tak často jako ostatní druhy aktivit. Z hlediska mezikrajového srovnání je výsledky složité hodnotit z důvodu statistické významnosti, přesto některé výsledky je možné považovat za překvapivé. Mezi ně patří například vyšší podíl respondentů v Plzeňském kraji, kteří potvrdili návštěvu nějaké aktivity, ve srovnání s kraji ostatními.

Spoluřešitel projektu - katedra andragogiky a personálního řízení FF UK bude data z tohoto zcela unikátního výzkumu využívat v dalších etapách projektu a samostatně zveřejňovat a prezentovat.

Zdroj: vlastní výpočty

Tab. 3 — Participace seniorů 64 + na lokálních kulturních aktivitách

	Taneční zábavy	Vzpomínkové akce	Lidové veselice	Vystoupení místních umělců	Osvětové, vzdělávací akce	Oslavy církevních svátků	Jarmarky, poutě a hody	Jiné
Jihočeský kraj	15	36	12	27	27	18	54	18
Jihomoravský kraj	19	31	20	36	24	16	59	26
Karlovarský kraj	20	60	13	20	47	27	53	27
Kraj Vysočina	29	29	23	29	18	35	56	18
Královéhradecký kraj	22	49	30	49	27	32	59	30
Liberecký kraj	35	35	48	39	43	29	52	39
Moravskoslezský kraj	20	45	37	46	24	24	61	41
Olomoucký kraj	16	22	27	40	22	16	35	39
Pardubický kraj	7	48	41	33	59	15	37	48
Plzeňský kraj	36	72	28	69	47	28	92	39
Praha	6	18	17	20	21	9	30	21
Středočeský kraj	23	38	31	37	27	23	57	36
Ústecký kraj	21	37	44	25	15	15	56	17
Zlínský kraj	13	42	29	39	32	24	47	34
PRŮMĚR	19	38	28	36	28	20	53	30

6. TYPOLOGIE

Jedním z dílčích cílů projektu je vytvořit kulturní typologii regionů z hlediska jejich kulturního potenciálu a kulturního rizika a umožnit tak decizním orgánům na úrovni státu a na regionální (krajské) úrovni lépe zohlednit potřeby konkrétních regionů při formování nástrojů na podporu kulturní participace a mezigenerační výměny v konkrétních aktivitách.

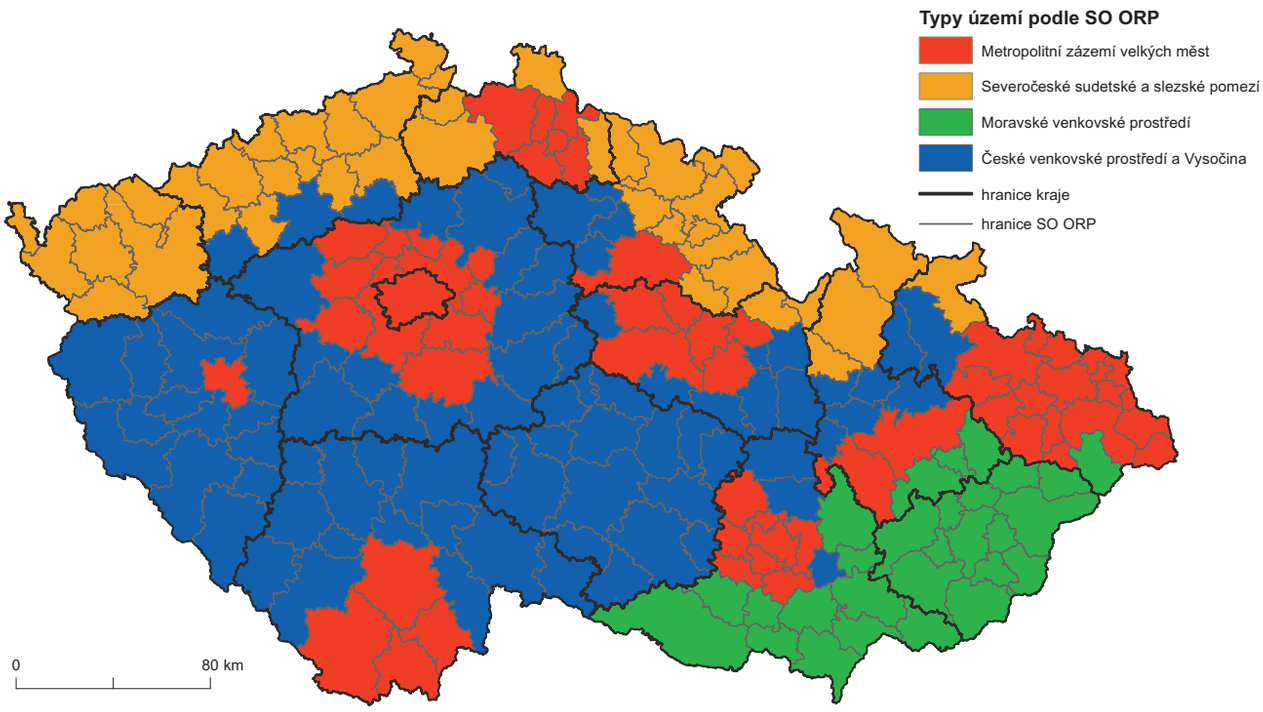
Vymezení typologických regionů vychází z analýzy kulturního potenciálu a kulturních rizik a do výsledné typologie se promítá i vnější prostředí, které formuje předpoklady pro zajištění a provozování kulturních aktivit. Vnější faktory vycházejí především z charakteru sídelní soustavy v Česku, tedy z výsledků analýzy sociálně geografického a demografického prostředí Česka. Jako klíčové ukazatele, které vytvářejí vnější prostředí pro potenciál nebo riziko kulturní participace seniorů, je možné stanovit sídelní strukturu znázorněnou velikostí obcí, počtem obcí a stupněm urbanizace a doplňkově i podílem osob v seniorském věku, a to jak v současnosti (index stáří), tak i v budoucnosti (naděje dožití).

Vzhledem k tomu, že výsledky projektu jsou primárně určeny pro orgány decizní sféry, které budou na lokální, regionální (krajské) nebo celostátní úrovni rozhodovat o nástrojích na podporu kulturních aktivit, není možné definovat velké množství rozdílných typů a je nutné proto při diskuzi typologie přistoupit k základní generalizaci. Při vymezení velkého množství specifických typů, které se však svými vlastnostmi vzájemně liší jen velmi nezřetelně, by nebylo možné prosazovat územní diferenciaci nástrojů podpory a dotačních programů pro rozvoj kulturních aktivit a participace seniorů.

Proto tým řešitelů projektu vymezil z hlediska kulturního potenciálu a kulturních rizik čtyři hlavní typy území, které se navzájem významně odlišují a mají rozdílné strukturální vlastnosti jak z hlediska míry vybavenosti kulturní infrastrukturou, tak i z hlediska sledovaných kulturních aktivit a činností, které daná kulturní zařízení zajišťují.

Vymezení typů je dále výrazně ovlivněno ukazateli, které hodnotí jak vybavenost území infrastrukturou, tak i míru aktivity, tedy přepočtený podíl kulturních aktivit v území. Mezi ukazatele, které výrazně potvrzují a dokumentují rozdělení ORP do jednotlivých typů, patří mimo jiné i ukazatele počet zařízení a spolků na obec, počet amatérských divadel na obec, počet spolků na obec, hustota pořádaných akcí nebo regionální diferenciace například sportovní vybavenosti. Některé další ukazatele mají z historických a kulturních důvodů zcela odlišný regionální vzorec. Jako srovnání může posloužit na jedné straně míra religiozity, která je v Česku výrazně vyšší na jih a východ od osy Sušice, Příbram, Kutná Hora, Litomyšl, Náchod a dokonce v českých podmínkách velmi vysoká v regionech Vysočiny a jihovýchodní Moravy. Na druhé straně regionální vzorec rozmístění sakrálních staveb, které jsou využívány pro religiózní důvody, je z historických důvodů v území velmi rovnoměrný a nenese významnou regionální informaci, kterou je možné využít pro tvorbu typologie území podle kulturního potenciálu.

TYPY ÚZEMÍ ČESKA podle kulturního potenciálu a rizik

Zdroje dat: ArcČR 500 (2019): Databáze vektorových GIS vrstev.
Vymezení typologických regionů vychází z analýzy kulturního potenciálu a kulturních rizik a do výsledné typologie se promítá i vnější prostředí, které formuje předpoklady pro zajištění a provozování kulturních aktivit.

Zdroj: Výzkumná zpráva Mezigenerační transfer kulturních hodnot realizovaná vrámci tohoto projektu projektovým týmem FF UK.

Tab. 4 — Typologie území

	počet obyvatel	počet obcí	počet ORP
TYP 1: Metropolitní zázemí velkých měst	5 129 602	1 575	57
TYP 2: Severočeské sudetské a slezské pomezí	1 701 973	877	40
TYP 3: Moravské venkovské prostředí	1 204 428	787	28
TYP 4: České venkovské prostředí a Vysočina	2 574 052	3 019	81
celkem	10 610 055	6 258	206

TYP 1: Metropolitní zázemí velkých měst

Metropolitní zázemí velkých měst je tvořeno ORP, která přiléhají k velkým regionálním centrům, a je velmi výrazně zasaženo intenzivní investiční činností v posledních dekádách v podobě suburbanizace. S tímto procesem je spojena na jedné straně vyšší intenzita kulturních aktivit. Dobré nebo nadstandardní vybavení kulturní infrastrukturou je možné také spojovat se změnami ve struktuře osídlení po roce 1990 a rozvíjející se suburbanizací. Výrazněji se suburbanizace promítla především do vyššího podílu sportovních zařízení a s větší velikostí obce také souvisí vyšší podíl existujících amatérských divadel na obec podle ORP, tyto hodnoty jsou také v tomto vymezeném typu výrazně vyšší. Podobně spolková činnost se výrazně intenzivněji promítá v zázemí velkých měst a podílí se na formulaci tohoto typu.

Definování tohoto typu je pochopitelně i potvrzeno výrazně odlišnými sociodemografickými charakteristikami takto vymezeného území, kam patří nízké hodnoty indexu stáří a vyšší úroveň vzdělanosti (index vzdělanosti nebo inverzně i malý podíl nejstarších seniorů nad 80 let v takto vymezeném území).

V tomto území je možné sledovat vysoký kulturní potenciál.

Typ je tvořen těmito regiony a těmito ORP (podle krajů):

- Hl. m. Praha
- Středočeský
  Benešov, Beroun, Brandýs nad Labem - Stará Boleslav, Černošice, Český Brod, Kladno, Kralupy nad Vltavou, Lysá nad Labem, Neratovice, Říčany, Slaný
- Jihočeský
  České Budějovice, Český Krumlov, Kaplice, Trhové Sviny
- Plzeňský
  Plzeň
- Liberecký
  Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod
- Královéhradecký
  Hradec Králové
- Pardubický
  Holice, Chrudim, Litomyšl, Pardubice, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto
- Jihomoravský
  Brno, Ivančice, Kuřim, Rosice, Šlapanice, Tišnov, Židlochovice
- Olomoucký
  Olomouc, Prostějov
- Moravskoslezský
  Bílovec, Bohumín, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Havířov, Hlučín, Jablunkov, Karviná, Kopřivnice, Kravaře, Nový Jičín, Odry, Opava, Orlová, Ostrava, Třinec, Vítkov

TYP 2. Severočeské sudetské a slezské pomezí

Na vzniku typu severočeské a slezské pomezí se podílely velmi výraznou změnou ve způsobu života i ekonomické změny spojené s tímto vysoce industrializovaným územím, které se po změně socioekonomických podmínek z části zařadilo do strukturálně postiženého území s vyšší mírou nezaměstnanosti, ztrátou části aktivní populace a dalšími sociodemografickými problémy.

V době uplatňování státních plánů a dirigisticky řízené ekonomiky docházelo v tomto typu území k budování velkých kulturních zařízení, která ale většinou neměla a dosud nenašla dobré uplatnění pro konkrétní živé a žité místní potřeby.

Na vzniku typu se výrazně podílejí především ukazatele hustota pořádaných akcí, ale negativně i malá velikost pořádaných akcí. Částečně region formuje i vyšší úroveň kulturní vybavenosti, výrazněji se pak na vzniku tohoto typu podílí i vyšší podíl sportovních zařízení na obec podle ORP, ale i spolková a nezisková činnost v ORP.

Charakteristické znaky typu jsou velmi dobře vyvinuté především v regionech Karlovarsko, severočeské pánevní oblasti a částečně i Českolipska. V menší míře je tento typ vyvinut v části Podorličí, kde postupně přechází v typ 1 nebo typ 4. Výrazněji je pak region vytvořen opět v oblasti moravského Slezska nebo v oblasti Kralického Sněžníku a Jesenicka.

V tomto typu převažují ORP s potenciálem v oblasti existující infrastruktury.

Typ je tvořen těmito regiony a těmito ORP (podle krajů):

- Karlovarský
  Aš, Cheb, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Ostrov, Sokolov
- Ústecký
  Bílina, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Lovosice, Most, Rumburk, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf, Žatec
- Liberecký
  Česká Lípa, Frýdlant, Jilemnice, Nový Bor
- Královéhradecký
  Broumov, Dobruška, Dvůr Králové nad Labem, Jaroměř, Kostelec nad Orlicí, Náchod, Nové Město nad Metují, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Vrchlabí
- Pardubický
  Králíky, Žamberk
- Olomoucký
  Jeseník, Šumperk, Zábřeh
- Moravskoslezský
  Krnov

TYP 3. Moravské venkovské prostředí

Odlišná sídelní struktura v regionech střední, jižní a jihovýchodní Moravy, východně od osy dálnice Brno – Olomouc – Ostrava, tvoří další typ území s rozdílným kulturním potenciálem. V těchto regionech jsou z historických důvodů velké obce, které vždy měly a mají velký počet obyvatel (více než 1 000, často i více než 2 000) a ve velkých obcích se zachoval a rozvíjel tradiční spolkový, kulturní, ale i religiózní život a aktivity spojené s tradičními svátky, slavnostmi a obecně lidovou kulturou. Proto i toto území vykazuje vysoký kulturní potenciál, a to jak podle intenzity kulturních aktivit, tak také podle počtu a hustoty kulturní infrastruktury v jednotlivých obcích. Menší přirozená centra vždy byla nejen centrem dojížďky do zaměstnání, ale také byla zdrojem bohatých kulturních aktivit, slavností a svátků, které formovaly velmi vysoký kulturní potenciál celého regionu.

V tomto vymezeném typu jsou také velmi dobře vyvinuté etnografické nebo národopisné oblasti, které mají svoje tradiční kulturní a společenské aktivity a jasně definovanou vlastní identitu (Valaši, Dolňáci, Podluží, Haná).

Celý region je charakterizován vysokým potenciálem v oblasti lidských zdrojů.

Typ je tvořen těmito regiony a těmito ORP (podle krajů):

- Jihomoravský
  Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo
- Olomoucký
  Hranice, Lipník nad Bečvou, Přerov
- Zlínský
  Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Kroměříž, Luhačovice, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín, Zlín
- Moravskoslezský
  Frýdlant nad Ostravicí

TYP 4. České venkovské prostředí a Vysočina

Typologický region s odlišným kulturním prostředím je vymezen ve venkovské neurbanizované části Čech a kraje Vysočina a tvoří ho tradiční české venkovské obce a města mimo velké regiony. Je tvořen jak územím s původním českým obyvatelstvem, tak i územím, kde po druhé světové válce byli odsunuti sudetští Němci. Vzhledem k charakteru sídelní soustavy se jedná o typ s malými obcemi a hustou sítí venkovských částí obcí, které mají velmi malý počet obyvatel. V jednotlivých sledovaných ORP převažuje spíše menší počet pořádaných akcí, ale jednotlivé akce mají vyšší podíl návštěvníků. Je zde také relativně nižší počet zařízení a spolků a menší kulturní a sportovní vybavenost.

Pro tento poměrně rozsáhlý typ je charakteristická především vyšší míra rizika kulturní participace a mezigeneračního sdílení z důvodů jak nedostatečné kulturní nebo další infrastruktury, tak i nedostatečných lidských zdrojů. Společenskými a kulturními centry jsou převážně středně velká okresní města, malá lokální kultura není v nejmenších venkovských obcích sledována. Je ale nutné upozornit, že výkazové další statistické zdroje mohou jen obtížně zachytit velmi drobné a z vlastní zkušenosti časté aktivity, které se v nejmenších obcích konají a které nemají žádné formální ukotvení nebo jsou organizačně spojeny s jinými typy aktivit, spolků nebo činností.

Typ charakterizuje vyšší míry rizika pro kulturní participaci.

Typ je tvořen těmito regiony a těmito ORP (podle krajů):

- Středočeský
  Čáslav, Dobříš, Hořovice, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Nymburk, Poděbrady, Příbram, Rakovník, Sedlčany, Vlašim, Votice
- Jihočeský
  Blatná, Dačice, Jindřichův Hradec, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk, Vodňany
- Plzeňský
  Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice, Tachov
- Ústecký
  Louny, Podbořany, Roudnice nad Labem
- Královéhradecký
  Hořice, Jičín, Nová Paka, Nový Bydžov
- Pardubický
  Česká Třebová, Hlinsko, Lanškroun, Moravská Třebová, Polička, Přelouč, Svitavy
- Vysočina
  Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Jihlava, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Nové Město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou
- Jihomoravský
  Blansko, Boskovice, Slavkov u Brna
- Olomoucký
  Konice, Litovel, Mohelnice, Šternberk, Uničov
- Moravskoslezský
  Bruntál, Rýmařov

7. LITERATURA

BERNARD, Josef, PATOČKOVÁ, Věra, Daniel ČERMÁK a Kateřina VOJTÍŠKOVÁ, ed. Kultura v krajích České republiky. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012. ISBN 978-80-7330-222-1.

BERNARD, Josef (ed.) a kol. Nic se tady neděje… Životní podmínky na periferním venkově. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7419-274-6.

BITTNEROVÁ, Dana, HEŘMANSKÝ, Martin. Kultura českého prostoru, prostor české kultury. Praha: Ermat, 2008. ISBN 978-80-87178-03-4.

HAMPL, Martin. Regionální diferenciace současného socioekonomického vývoje v České republice. Sociologický časopis, 43 (5), Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2007, s. 889–910. ISSN 0038-0288

HEŘMANOVÁ, Eva, PATOČKA, Jiří. Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí II. Praha: Oeconomica, 2007.
ISBN 978-80-245-1304-1.

JANČÁK, Vít, CHROMÝ, Pavel, MARADA, Miroslav, HAVLÍČEK, Tomáš, VONDRÁČKOVÁ, Petra. Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýzy vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. Geografie, 115 (2). Praha: Česká geografická společnost, 2010, s. 207–222. ISSN 1212-0014.

Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republiky na léta 2016 až 2020. In: 2016. Dostupné také z:
https://www.mkcr.cz/koncepce-ucinnejsi-pece-o-tradicni-lidovou-kulturu-v-ceske-republiky-na-leta-2016-az-2020-1108.html

LÁZŇOVSKÁ, Lenka. Kulturní infrastruktura ČR po r. 1989. Proměny kulturní infrastruktury v České a Slovenské republice po roce 1989: sborník příspěvků z bilaterální konference: Svitavy 3. 4. října 2014. Praha: NIPOS, 2014, s. 7-14. ISBN 978-80-7068-287-6.

Metodické doporučení Ministerstva kultury pro dobrovolnictví v kultuře a umění. Praha : NIPOS, 2015. ISBN 978-80-7068-292-0. Dostupné také z http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2012/06/Metodick%C3%A9-doporu%C4%8Den%C3%AD-MK-%C4%8CR-pro-dobrovolnictv%C3%AD-v-kultu%C5%99e-a-um%C4%9Bn%C3%AD.pdf

MUSIL, Jiří a Jan MÜLLER. Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. Sociologický časopis, 44 (2). Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2008, s. 321–348. ISSN 0038-0288.

NOVÁK, Jakub a Pavlína NETRDOVÁ. Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciace obcí v České republice. Sociologický časopis, 47 (4). Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, s. 717-744. ISSN 0038-0288.

PERLÍN, Radim, Silvie KUČEROVÁ a Zdeněk KUČERA. Typologie venkovského prostoru Česka. Geografie, 115 (2). Praha: Česká geografická společnost, 2010, s. 161-187. ISSN 1212-0014.

PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ. Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-347.

PAVLICOVÁ, Martina. Lidová kultura a její historicko-společenské reflexe: (mikrosociální sondy). Brno: Ústav evropské etnologie ve spolupráci s Etnologickým ústavem AV ČR, pracoviště Brno, 2007. Etnologické studie. ISBN 978-80-254-1044-8.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

SOKOL, Jan. Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-056-5.

Strategický rámec Česká republika 2030. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj, 2017. ISBN 978-80-7440-181-7.

ŠPAČKOVÁ, Petra. *Sociální prostředí a lokální komunity: město, suburbium, venkov.* Praha, 2011. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze.
SCHÖNPFLUG, Ute, BILZ, Ludwig. The transmission proces: Mechanisms and contexts. Schönpflug, Ute (ed.). *Cultural transmission: Psychological, developmental, social, and methodological aspects.* New York: Cambridge University Press, 2009, s. 212-239. ISBN 9780521880435.

SCHWARTZ, Shalom H. a Theory of Cultural Values and Some Implications for Work. *Applied Psychology: An international Review*, 48 (1). International Association of Applied Psychology, 1999, s. 23-47. ISSN 1464-0597.

ZEMÁNEK, Lukáš. Lokální kultura v životě našeho venkova. *Geografie na cestách poznání. Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka.* Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, 2003, str. 124-149. ISBN 978-80-86561-10-0.

KULTURA V REGIONECH ČESKA: POTENCIÁL A RIZIKA

Vydalo Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS)
v roce 2019
Fügnerovo náměstí 1866/5, 120 21 Praha 2

Autoři • RNDr. Radim Perlín, Ph.D. (editor), Mgr. Robert Bargel, Mgr. Hana Bednářová, Mgr. Lucie Černá, PhDr. Jindřiška Gregoriniová, Mgr. Kateřina Klementová, Ph.D., Mgr. Jiří Lössl, PhDr. Ing. Jaroslav Novák, Csc.
Redakce • Útvar koncepcí a metodiky
Grafická úprava a sazba • Martin Krupa
Tisk • Nová tiskárna Pelhřimov spol. s r.o.
Náklad 200 ks
První vydání

Obsah této publikace je výsledkem výzkumného projektu **Podpora mezigeneračního dialogu a kulturní participace seniorů jako nástrojů přenosu a sdílení kulturních hodnot na lokální a regionální úrovni.** Výzkumný projekt byl podpořen Programem na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022 (NAKI II) Ministerstva kultury; kód projektu: DG18P02OVV043.

Tuto neprodejnou publikaci lze šířit pouze jako celek pro potřeby informace a propagace.

© Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Praha 2019
www.nipos.cz
ISBN 978-80-7068-346-0

